Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 15 גראשען

היינט 10 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 166 | Łódź, Poniedziałek, 18 lipca 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, מאנטאג, י״ד תמוז תרצ״ב | № 166

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריסאווער 21, טעל. 224-71

א פאגראם אויף יודען אין אמסטערדאם

מאכען צוגערייזטע היטלעריסטען פון דייטשלאנד

אמסטערדאם, 17 (ספ. טעל.)

די דייטשע נאציאנאל-סאציאליסטען פון האנאווער זענען געקומען קיין אמסטערדאם אין זייערע אוניפארמען און פאגראמירט דעם יודישען קווארטאל אין אמסטערדאם.

זיי האבען אויסגעהאקט אלע שויבען אין די יודישע געשעפטען.

פאליציי האט ארעסטירט עטליכע היטלע-ראווצעס.

ארויס די פעראָרדנונג

וועגען פרייוויליגע ארבייטס-באטאליאנען אין דייטשלאנד

בערלין, 17 (ספ. טעל.) היינט איז פערעפענטליכט געווארען די פעראָרדנונג פון דער רעגירונג וועגען די פרייוויליגע ארבייטס-באטאליאנען.

די אויפגאבע פון די פרייוויליגע באטאליאנען וועט זיין פרייוויליג זיך צו שטעלען צו עפנט-ליכע ארבייטען. (אממייסטען מיינט מען דא די יונגעלייט, וועלכע וועלען זיך דערמיט פיזיש ענטוויקלען).

קודם כל ווערען צוגענומען מענשען, וואס זענען יונגער פון 25 יאהר.

געשלאסען דעם פראנצויזישען פארלאמענט

פאריז, 17 (ספ. טעל.) היינט 2 פארטאג האט הערריא געמאלדען אין פארלאמענט, אז די סעסיע ווערט געשלאסען אויף א גאנצען זומער.

ווי קומט שויז המן׳ס סוף?

עס איז שוין אויף זיי די רעכטע צייט...

וויען, 17 (ספ. טעל.)

די ווינער האקענקרייצלער האבען אויפן „ברויענץ הויף" אויפגעהאנגען א קאריקאטור 10 מעטער די הויך, וואס שטעלט פאר א קאפ פון א יוד מיט בארד און פאות—און מיט אנ׳אויפשריפט: „אזוי וועלען הענגען אלע יודען!"

פאליציי האט פעראָרדנט ארונטערצונעהמען די קאריקאטור.

בלוטיגע פארוואהל-פערזאמלונג

אין גאנץ דייטשלאנד

בערלין, 17 (ספ. טעל).

היינט זענען פארגעקומען אין גאנץ דייטשלאנד הונדערטער פארוואהל-פערזאמלונגען.

עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס, און, ווי געווענליך, לעצטענס אין דייטשלאנד, זענען פאר-געקומען בלוטיגע שלעגערייען.

צו דער חתונה פון אונזערע ליבע פריינד

פר״ל. פאלא ערליכמאן

מיט ה׳ פריץ ראזענצווייג

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

פראניא הילמאן

עליאש פאנטש

מאניעה גייער

מאקס בעקער

4309

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס, ביליצער, טאמאשאווער און לאדזשער אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאר

אין פראנט, II שטאק

יודישע געז. פאר לאנדקענטשאפט אין פוילן

פון 31/VII ביז׳ן 10/VIII אויספלוג מיט׳ן סטאטעק

„מיט דער ווייסעל צום באלטישן ים"

וועלכער האט ארויסגערופען גרויס פעראינטערעסירונג אין די טוריסטישע קרייזען צוליב די זעהר וויכטיגע אטראקציעס, וואס זענען פערבונדען מיט׳ן אויספלוג, ווי אויך א דאנק די ביליגע קאסטען. עס ווערען בעזוכט: ווארשא, פלאצק, וולאצלאוועק, ציעכאצינעק, טארן, דאנציג, צאפאט, גדיניע און העל — דריי טאג אפרוה אין דער אייגענער קאלאניע פון דער יוד. געזעלש. פאר לאנדקענטשאפט אין פוילן, אפטיילונג אין לאדז, אין קארוויע אויפ׳ן באלטיק.

די אויבענדערמאנטע ערטער וועלען ווערען בעזוכט אונטער דער אנפירערשאפט פון בעקאנטע וועג-פיהרער, וועלכע קענען גוט די ארטיגע אינטערעסאנטע און בעלעהרענדע מערקווירדיגקייטען פון די שטעט, ווי: מוזעאומס, היילינגטימער א.א.וו.

אינפארמאציעס וועגען די אלע אויספלוגען ערטיילט דער סעקרעטאריאט פון דער יוד. געז. פאר לאנד-קענטשאפט אין פוילן, אפט. אין לאדז, וואלטשאנסקא 35, טעלעפאן 53-121 טעגליך פון 22-20 אוונט. א חוץ שבת און זונטאג.

מיר פיהלען מיט אייער צער חברים

משה און אהרן

ברייטשטיין

צוליב׳ן טויט פון אייער

פאטער

יוד. טעאטער-סטודיע

ביים „הזמיר"

8-ונג, אלע מענער-מאגאזין-שניידער-מייסטער

(מארינארקעס, פאלטענס, פארלעך)

דינסטאג, דעם 19-טען ד. ח. 10 פריה קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל, פילסודסקיעגא 12

א גרויסע פערזאמלונג,

וועלכע וועט בעהאנדלען א רייה וויכטיגע פראגען. מיר בעטען אלע מיטגלידער און נישט-מיטגלידער אין אייגענעם אינטערעס צו קומען פינקטליך און מאסענווייז. אויף דער פערזאמלונג קומט אויך פאר א רעגיסטראציע פון אלע שניידער-מייסטער אין געשעפטען.

די פערוואלטונג.

בעמ.: היינט, מאנטאג, דעם 18-טען ד. ח 10 פריה קומט פאר א גרויסע פערזאמלונג פון אלע עקספארט-שניידער.

4363

שבועה דאורייתא

היינט, מאנטאג, קריאת התורה דעם 18-טען, 10 א זייגער פריה וועט לויט א בעשטימונג פון געריכט אין דער אלטשטעטישער שוהל פארקומען

א שבועה פון

ה׳ אבע פאמעראנצענבלום

זגערזשער 22, אין טלית און תפילין ביי שווארצע ליכט אין דער אנווע-זענהייט פון געריכט און ראבינאט וועגען א סכסוך. וואס ער האט מיט מיר. דאס וואס ער זאגט, אז ער האט מיר קיין געלד נישט געגעבען.

נאך דער שבועה וועט דער געליטענער טיילען אלע אנוועזענדע לעקיך מיט בראנפען.

מיט אכטונג ה. העלפאנד

לאדז, נאוואמיעסקא 7.

4188

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווער-געטראפענער פאמיליע ראזענבלאט צוליב׳ן טויט פון אונזער מיטגלידין, זייער אונפערגעסליכער מוטער

נ״ע פייגל ראזענבלאט

זייט געטרייסט!

די פערוואלטונג און די מיטגלידער פון קליינפישהענדלער-פעראיין פאמארסקא 15

בעקאנטמאכונג.

אין מיין ניי - רעמאנטירטען ערשטקלאסיגע לאקאל ווערען ארויסגעגעבען געשמאקע

מיטאגען

צום פרייז פון 1.60, מיט געפליגעל 1.75

ח. באדיני

פיעטריקאווער 43

4228

ר

זכער מאשינאווע ווערען אויסגעבייט

שרודמיעסקא 8

ביי ג. נארדמאן

פאר געלד, ביזשוטעריע

און לאמבארד-קוויטעס

צאהלט די העכסטע פרייזען

אידידאר פיאלקא, פיעטרקאווער 7

4354

Przepraszam.

Niniejszym przepraszam publicznie P. **Minię Hauzer**, również przepraszam p. **Franię Win**, którą obraziłem w obecności jej Koleżanki i Kolegi.

Oświadczam, iż żałuję to, co uczyniłem i że to już więcej się nie powtórzy.–

SZMUL SANDLER,

Aleksandryjska 29.

יודען! קויפט היינט אלע די אפצייכנונגען

לטובת דער הילפס-אינסטיטוציע „משמרת החולים"

.משמרת החולים״ גיט ארויס טויזענטער מעדיצינען פאר ארימע יודישע קראנקע! „משמרת החולים״ ערטיילט מעדיצינישע הילף!

העלפט מיט דער זעהר נוצליכער אינסטיטוציע. קויפט די אפצייכנונגען!

עקספּלאָזיע פון 15 וואַגאָנען
מיט אויפרייס=מאַטעריאַלען אין ענגלאַנד
די גאַנצע דינערשאַפט—דערהרג'עט געוואָרען

לאָנדאָן, 17 (ספּ. טעל.)

אַ צוג מיט וועלכען ס'זענען מיטגעפאָהרען 15 וואַגאָנעס אויפרייס מאַטעריאַלען פאַר די גאָלד-גרובען האָט אויפגעריסען.

אַלע וואַגאָנען זענען צושפּרינגען געוואָרען.

דער מאַשיניסט, עטליכע קאָנדוקטאָרען און די דינערשאַפט איז דערהרגעט געוואָרען.

דינאַמיטען-אויפרייס איז אַ גאָלד-גרובען

בעלאָ-האָריזאָנטע, 17 (ספּ. טעל.)

מחמת אַ פריהצייטיגען אויפרייס פון אַ דינאַמיט-לאָדונג אין אַ היגען גאָלד-גרובען, 2000 מעטער די טיף, זענען אומגעקומען 12 בערג-אַרבייטער.

דער גאָלד-גרובען אין בעלאָ-האָריזאָנטע איז געווען דער טיפסטער אין דער וועלט.

די עקספּלאָזיע איז פאָרגעקומען אין דעם מאָמענט, ווען אַ גרויסע צאָהל בערג-אַרבייטען איז געשטאַנען אין דער נאָהענט.

חוץ די 12 דערהרגעטע אויף טויט זענען דאָ אַ סך שווער און לייכט פערוואונדעטע.

אָפּגעלייגט ביז דעצעמבער
די סעסיע פון אַמעריקאַנער קאָנגרעס

וואַשינגטאָן, 17 (ספּ. טעל.) די סעסיע פון אַמעריקאַנישען קאָנגרעס איז אָפּגעלייגט געוואָרען ביז דעצעמבער.

דערוויטערט יודישע אַרטיסטען
פון דייטשע טעאַטערס אין אַנ'ערך 30 שטעט

בערלין, 17 (ספּ. טעל.)

דער אָרגאַן פון פערבאַנד פון יודישע מלחמה אַנטיילנעהמער אין דער דייטשער אַרמעע האָט פערעפענטליכט אַ ליסטע פון אַלע יודישע אַרטיסטען, וואָס זענען דערוויטערט געוואָרען פון די דייטשע טעאַטערס.

יודישע אַרטיסטען זענען בעזייטיגט געוואָרען אין דרעזדען, לייפּציג, ווייִמאַר, עהרפורט, נירענבערג א. א. אַנ'ערך אין 30 שטעט.

44 מיליאָן וואַהל-בערעכטיגטע

בערלין, 17 (ספּ. טעל.)

דאָס נאָכקאָנטראָלירען די וואַהל-ליסטעס איז שוין פערענדיגט.

בערעכטיגטע צו שטימען ביי די וואַהלען צום רייכסטאַג זענען פאַראַן איבער 44 מיליאָן פערזאָן.

דער אַמעריקאַנער פּאַרלאַמענט
האָט אָפּגעוואָרפען דעם אינפלאַציע-פּראָיעקט

וואַשינגטאָן, 17 (ספּ. טעל.) דאָס רעפּרעזענטאַנטען-הויז האָט אויף זיין לעצטען זיצונג אָפּגעוואָרפען דעם ביל, וועגען פערברייטערען דעם געלד-פערקעהר אויף אַ מיליאַרד דאָלאַר, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען דורכ'ן סענאַט.

דער דאָזיגער געזעץ-פּראָיעקט, וואָס איז אַריינגעטראָגען געוואָרען דורכ'ן סענאַטאָר גלעז, האָט געטראָגען אַנ'אויסגעשפּראָכענעם אינפלאַציע-כאַראַקטער.

בלוטיגער בילאַנס אין דייטשלאַנד
די „טראַנזאַקציע" ווערט ווייטער פאָרטגעזעצט

בערלין, 17 (ספּ. טעל).

לויט דעם בלוטיגען בילאַנס פון דער פאַריגער וואָך, זענען פאַראַנען 25 טויטע און 270 שווער-פערוואונדעטע.

אז נישט מיט'ן מויל - איז מיט דער קויל...
דערקלערונג פונ'ם פיהרער פון דעם „אייזערנעם פראָנט"

בערלין, 17 (ספּ. טעל.)

דער פיהרער פונ'ם „אייזערנעם פראָנט", העלטערמאַן האָט ערקלערט, אז דער „אייזערנער פראָנט" האָט גישט קיין מורא פאַר היטלער'ס בלוט-דראָהונגען, און אז דער „אייזערנער פראָנט" איז געגען אָפּלייגען די וואַהלען.

דער „אייזערנער פראָנט" איז אויסען צו אַ פערמעסטונג פון די כוחות דורך די שטימען, און – אויב דאָס וועט נישט גיין, וועט פאָרקומען אַ פערמעסטונג פון די כוחות מיט געוועהר...

דער גרויסער נאַציאָנאַלער יום=טוב אין פּאַריז

העריאָ בעגריסט די עהרען=געסט

די וואַהלען צו דער ראַדאָמער יודישער קהלה — איין גרויסער סקאַנדאַל

ראַדאָם, 17 (טעלעפאָניש), היינט זענען אין ראַדאָם פאָרגעקומען וואַהלען צו דער יודישער קהלה.

די וואַהלען זענען געווען איין גרויסער סקאַנדאַל:

די פערטרויאונגס-מענער פון די ציוניסטען, מזרח'יסטען, אומפאַרטייאישע רעליגיעזע, האַנדווערקער, פועלי-ציון זענען נישט צוגעלאָזט געוואָרען צו די וואַהל-קאָמיסיעס, ווייל זיי האָבען אין די וואַהל-לאָקאַלען פאַרמען זיך אַרויסגעזאָגט געגען הרב קעסטענבערג.

לכתחילה זענען עטליכע פערטרויאונגס-מענער יאָ צוגעלאָזט געוואָרען, אָבער פאַר'ן בעהמען ציילען די שטימען זענען זיי בעזייטיגט געוואָרען.

אַזוי, אַז דאָס ציילען איז שוין פאָרגעקומען אָהן שום געזעלשאַפטליכע קאָנטראָלע.

דער רעזולטאַט איז לעת-עתה נישט בעקאַנט.

„פּראַמעטעי" זאָל שוין בלייבען איינגעזונקען אין דער טיפעניש פונ'ם ים

פּאַריז, 17 (ספּ. טעל.) דאָס פלאָט-מיניסטעריום האָט פרייטאָג אין אָוונד פערעפענטליכט אַ לענגערען קאָמוניקאַט, אין וועלכען עס ווערען אָנגעגעבען די סיבות, וואָס האָבען געצוואונגען דעם ענגלישער אינזשיניער קאָקס אָפּצוזאָגען פונם אויפהויבען די אונטערוואַסער-שיף „פּראַמעטעי".

לויט'ן שטאַנדפּונקט פונ'ם ענגלישען אינזשעניער וועלען די פּרובען אויפצוהויבען די פערזונקענע שיף נישט קאָנען גובר זיין די פאַר שטייענדע שוועריגקייטען, וואָס זענען דערמיט פערבונדען.

דאָס פלאָט-מיניסטעריום האָט נאָך בדעה זיך ווענדען וועגען אַן עצה צום געווען. שעף פון די ים-אינזשעניערען, וועלכער האָט שוין אויפגעהויבען צוויי אונטערוואַסער-שיפען.

מ'רעכענט זיך אָבער דערמיט, אַז ער וועט דאָס מאָל מוזען מאַכען דעם זעלבען אויספיהר, וואָס קאָקס.

ערב נייע אויפטרייסלונגען אין שפּאַניען

מאַדריד, 17 (ספּ. טעל.) די אַרבייטער-פערבאַנדען און די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי קינדיגען אָן, אַז זיי וועלען זיך מיט כוח געגענשטעלען דעם פּרוב פון לערוס דיקטאַטאָר.

די סאָציאַליסטען זאָלען האָבען דערמיט אין זינען אַ געפּלאַנטע אויפלייזונג פון די קאָרטעזען.

די לויה פון שיך-קעניג באַטאַ

מזרח-פּרייסען צו פּוילען
האָט ברינינג געוואָלט „פערדינגען" פאַר 2 מיליאַרד מאַרק...

וואַרשא, 17 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). פון בערלין מעלדעט מען:

לויט ידיעות, וואָס ווערען אָנגעגעבען דורך „גערמאַניאַ", האָט דער געוועז. קאַנצלער ברינינג אָנגעקלאָגט אין געריכט דעם אָנפיהרער פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען אין יענע דערפאַר, וואָס יענער האָט פאָרגעוואָרפען דעם געוו. קאַנצלער, אַז ער זאָל האָבען בלומרשט געוואָלט פערדינגען אויף שטענדיג מזרח-פּרייסען צו פּוילען פאַר צוויי מיליאַרד מאַרק....

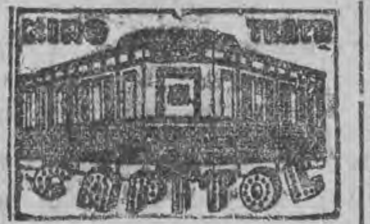

היינט און פאלג. טעג!

ריהרענדע דראַמע, פול מיט סענטימענטען, גרויסע ליבע און אָפּפערונג

די ליבעלער פון אַ זינגערין

אין די הויפּט-ראָלען: די פּרימאַדאָנע פון דער ניו-יאָרקער אָפּערע GRACE MOORE ווי אויך דער בעריהמטער כאַראַקטער-שוישפּילער ANDRE LAGUET.

אויסער'ן פּראָגראַם: לאַנד-אַקטואַליטעטען

הנחה-בילעטן גילטיג זהי ב... דער זאַל איז מעכאַניש ווע ... ילירט אַ געקיהלט. — אָנהויב 5.30 נאַ. און זונטאָג— 2.30 בייטאָ.

ראַדיאָ=פּראָגראַם
מאָנטאָג, דעם 18 יולי

היינט 8,15 יודישער קאָנצערט

11,58 צייט-סיגנאַל, 12,10 טעגליכע פּרעסע-איבערזיכט, 12.40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 12.45 גראַמאָפאָן-פּליטען, 3,40 גראַמאָפאָן-פּליטען, 4.35 קאָמוניקאַט פאַר פישער אין שוויי-מער, 4 40 שמועסען אין דער פראַנצויזישער שפּראַך, 5 סאָליסטען-קאָנצערט, 6 רעפּעראַט, 6 20 טאַנץ מוזיק, 7,15 פערשידענעס, 7,35 ראַדיאָ-פּרעסע, 7,45 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, 8 פעליעטאָן, 8,15 קאָנצערט פון יודישער מוזיק, אויסגעפיהרט פון כאָר פון דער טלאָמאַצקע סינאַגאָגע אין וואַרשא אונטער דער דיר. פון דוד אייזענשטאַט, קאַנטאָר משה קוסעוויצקי, באַלעסלאַוו גינסבורג (וויאָלענטשעל) און לודוויק אירשטיין (אקאָמפּ.), 9,50 פּרעסע-בעריכט, 9,55 קאָמוניקאַט פאַר לופטפליהער, 10.00 ספּאָרט-ידיעות. 10,10 טראַנסמיסיע פון טעאַטער „מאַרסקיע אקאָ" פון וואַרשא.

אויסלאַנד

4,45 פּאַריז—קאָנצערט. 7,20 וויען—שאָפען-קאָנצערט. 8 פּאַריז—אודיציע, 9 שטוטגאַרט—„13-טע רייהע נומ. 13" אודיציע, 9 בערלין—אודיציע.

וויכטיג פאַר לאָדז און פּראָווינץ!
מצבות פון 30 זל. אן

בין צו די טייערסטע גראַניט-דענקמאַלען

פיהר איך אוס ביליג און סאָליד. אויף וואונש בעזוך איך די ג' קונדשאַפט אויך אויף דער פּראָווינץ קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג פירמע „GRANIT„

לאָדז, פּאַמאַרסקאַ 39.

3138

ענדעקעס שטרעקען אויס די הענט

צו זייערע היטלערישע חברים

די ענדעקיש־אַנטיסעמיטישע פרעסע אין פוילען ווערט האַפערדיגער, ס'איז אַוועק די צייט ווען די דאָזיגע פרעסע־אָרגאַנען זענען אין די יודען־פראַגע געווען איינגעהאַלטען און האָבען זיך בעמיהט אויסצומיידען צו שרייבען וועגען יודען. זייט אַ געוויסער צייט אָבער, האָט גאַוואַטשינסקי אין דער „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ“ געגעבען דעם סיגנאַל פאַר אַן אַנטיסעמיטישער קאַמפּאַניע און ס'איז אַוועק אַ גאַנג.

אַלע גרויסע היגע בלעטער און קליינע כאַפּען אונטער. ס'שרייבען וועגען יודען נישט נאָר נאָוואַטשינסקי, דמאָווסקי, ריבאַרסקי, נאָר אויך יעדער רעפּאָרטערל און דאָס ביי יעדער געלעגענהייט.

אַט האָבען די אַנטיסעמיטישע צייטונגען לעצטענס ווידער געפינען אַ געלעגענהייט צו שרייבען וועגען יודען, די געלעגענהייט איז געווען די פּראָטעסטען, וואָס יודען אין פוילען האָבען אַנגענומען געגען דער אַנטיסעמיטישער העצע אין דייטשלאַנד. סיי די גרויסע און סיי די קליינע האָבען זיך אין דער דאָזיגער מציאה אַנגעכאַפּט און יעדער פּאַקט אויס, אויף וויפיל ער קען, זיין אַנטיסעמיטישען אַרסענאַל.

אַט וואָס זיי שרייבען צווישען אַנדערען: „די פּאָלאַקען פון געוו. פּרייסישען געביט געדענקען גוט, אַז מיט 30 יאָהר צוריק האָט מען צוליב די יודען די פוילישע שטאָט אינאָווראַצלאַוו אַנגערופען האָהענזאַלצאַ. די יודען זענען בעקאַנט אין דער געשיכטע פון די מערב־געביטען אַלס די, וועלכע האָבען מיטגעהאָלפען אין דער גערמאַניזאַציע־אַקציע. זיי זענען געווען די פערטרעטער פון די פּאָלאַקען אין יאָהר 1848, זיי האָבען אַחן פּראָטעסט אַנגענומען דאָס ענטאייגנונגס־געזעץ, די מלחמה־יאָהרען האָבען צוגעשטעלט גענוג פאַקטען וועלכע שטעלען פעסט, אַז די יודען האָבען ענטשלאָסען געשטיצט די דייטשען און געשטאַנען אַ ן איין רייה געגען אונז (?!). ס'איז פערהאַן אַ גאַנץ גוט צוזאַמענלעבען צווישען די יודען און די דייטשען און ווייטער שרייבען די אַנטיסעמיטישע צייטונגען מיט דער „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ“ בראש.

„די עטליכע בעמערקונגען צוזאַמענגענומען, קענען אונז העלפען צו טרעפען די צילבעוואוסטקייט פון פיל פּאָליטישע מאַנעווערען, וועלכע זוערען אין איצטיגען אויגענבליק אויסגעפיהרט דורך דער סאַנאַציע.

דער אַנטיסעמיטישער געשריי פון דער סאַנאַציע דאַטירט זיך זייט דעם מאָמענט, ווען דער היטלעריזם האָט ערקלערט קאַמף די יודען.

ס'רוקט זיך דעריבער ארויס די וואָהרשיינליכע השערה, אַז דאָס סאַנאַטאָרישע אַנטיסעמיטישע געשריי, נישט געשטיצט מיט קיין שום בעוויז פון ענדערן די ביז־איצט. פּילאַ־דייטשע פּאָליטיק פון דער סאַנאַציע, איז אַ ווילען צו שיצן די יודען, וואָס ווערען פערפאָלגט דורך די היטלעראָווצעס. די סאַנאַציע וויל בעוויז דערפיהרען דערצו, אַז אין שטאָט־ראַט זאָלען פאָותדיגע יודען, ווי דאָס איז געווען אין יאָהר 1920 אין פויזען, זאָגען:

— מיר זענען פּאָלאַקען פון דייטשען נאַציאָנאַליטעט און יודישען גלויבען.

„צוזאַ שטעלונג פון דער סאַנאַציע לגבי דעם אַנטיסעמיטיזם אין דייטשלאַנד, הייסט פערטאַכליעווען די אינטערעסען פון די פּאָלאַקען לטובת די יודען. פוילען טאָר נישט פערטיידיגען די יודען, מ'דאַרף מיט זיי קעמפען“.

אַט מיט אזעלכע און נאָך עהנליכע פלוידעריען איז איצט פול די ענדעקישע פּרעסע. אַלע טאַנצעי איין קאַראַכאָד און זענען גרייט מוחל צו זיין דעם היטלעריזם פאַר זיין שטעלונג צו פוילישע פראַגען, אבי מ'זאָל שלאָגען די יודען, אז דער היטלערישער „יודען־פּראָגראַם“ זאָל פערווירקליכט ווערען אין די גאַנצע הונדערט פּראָצענט. די ענדעקעס אין פוילען שטרעקען אויס די הענד איבער דער גרעניץ צו זייערע היטלערישע חברים אין קאַמף מיט די יודען. דאָס הייסט אַרבייטען לטובת פוילען און איהרע אינטערעסען.

י. ד.

דער אַרטיקעל 231

צו דער פערבעסערונג פון די פראַנצויזיש־דייטשע בעציהונגען

נישט אַלע האָבען שטודירט דעם ווערסאַלער אָפּמאַך און נישט אַלע זענען בעקאַנט מיט די הונדערטער און הונדערטער זיינע אַרטיקלען, קאַפּיטלען, אָפּטיילונגען. דאָס איז אַ שווערע אַרבייט.

נאָר עס זענען פאַראַהאַן איינציגע פּאַראַגראַפען, וואָס האָבען אַזאַ גרויסע געשיכטע און וועלט־בעדייטונג, אַז עס איז באמת נויטיג, מען זאָל זיי גוט קענען.

צו די דאָזיגע אַרטיקלען געהערט בלי ספק דער בעריהמטער אַרטיקעל 231. צוליב איהם האַלט זיך און וועט זיך נאָך לאַנג האַלטען די שאָוויניסטישע שטימונג אין דייטשלאַנד, צוליב איהם האָט די לאָזאַנער קאָנפערענץ געקענט זיך ענדיגען מיט אַ שטאַרקער מפּלה, און צוליב איהם איז שווערער צו פערבעסערען די דייטש־פראַנצויזישע בעציהונגען אויף דעם מאַראַ־לען געביט. לעצטענס איז דער דאָזיגער אַרטיקעל ווידער געשטעלט געוואָרען אויפ'ן סדר היום פון דער איירעפּעאישער פּאָליטיק און ער ווערט בעהאַנדעלט אין דער עפענטליכקייט — סיי אין דייטשלאַנד, סיי אין פראַנקרייך.

וואָס זאָגט אייגענטליך דער דאָזיגער אַרטיקעל?

ער איז קורץ; ער לויטעט:

פּאַר. 231. — „די אַליִרטע און פעראייניגטע מלוכות ערקלערען — און דייטשלאַנד אַנערקענט — אַז דייטשלאַנד און איהרע פערבינדעטע זענען פעראַנטוואָרטליך — העכפאַר, ווייל זיי האָבען זיי אַרויסגערופען — פאַר אַלע פערלוסטען און פאַר אַלע שאָדענס, וואָס ד'יאַליִרטע און פעראייניגטע מלוכות און זייערע בירגער האָבען געליטען אַלס פּועל יוצא פון דער מלחמה, וואָס איז זיי געוואָרען אויפגעצוואונגען דורך דעם אָנפאַל פון דייטשלאַנד און איהרע אַליִרטע.“

די דייטשע עפענטליכקייט — די גאַנצע — אָהן אויסנאַהם פון פּאַרטייען — האַלט, אַז דער אַרטיקעל 231 וואַרפט אַרויף די פולע אחריות פאַר דער מלחמה אויף דייטשלאַנד. די דייטשע רעגירונג איז ד'יאיינציגע שולדיגע; מען האָט געצוואונגען די דייטשע רעגירונג התמענען — צו אַנערקענען די איינזייטיגע שולד פון דייטשלאַנד.

און דעריבער פאָדערט די דייטשע עפענטליכקייט, אַז דער דאָזיגער 231 אַרטיקעל זאָל פון ווערסאַלער טראַקטאַט אויסגעמעקט ווערען. דייטשלאַנד זאָגט זיך אָפּ פון דער חתימה, וועלכע זי האָט געגעבען און דייטשלאַנד וועט זיך נישט בערויִגען כל זמן זי וועט נישט דערגרייכען איהר ציל.

וואָס ענטפערען די פראַנצויזען אויף דעם דאָזיגען פּאַרווו אורף?

די פראַנצויזישע נאַציאָנאַליסטען האַלטען, אַז די דייטשע אויסטייטשונג איז אַ ריכטיגע: אמת, זאָגען זיי, דער אַרטיקעל 231 זאָגט, אַז דייטשלאַנד מיט איהרע אַליִרטע זענען די איינציגע שולדיגע פאַר דער לעצטער מלחמה און אַזוי איז עס טאַקי, און דעריבער מוז דער אַרטיקעל בלייבען.

אַזוי האָט מען גע'טענה'ט אַ לאַנגע צייט.

לעצטענס האָט מען אָנגעהויבען צו פערשטעהן, אַז די דאָזיגע אויסטייטשונג איז נישט קיין געלונגענע;

און מען האָט אָנגעהויבען אַנדערש טייטשען דעם אַרטיקעל 231.

די דייטשע רעגירונג האָט בעת די שלום־אונטערהאַנדלונגען אויף אַזאַ פאָרמולירונג מסכים געווען. נאָר בעת דער שלום־קאָנפערענץ האָט די פראַנצויזישע דעלעגאַציע געוואָלט אַריינטראָגען וואָר אַן אַנדערע רעדאַקציע: דייטשלאַנד זאָל אַנערקענען, אַז זי איז מאָראַליש שולדיג פאַר דער מלחמה, וועלכע זי האָט בעוואוסטזיניג צוגעגרייט פאָראויס; דייטשלאַנד זאָל פייערליך אַנערקענען, אַז זי האָט פערגוואַלדיגט דאָס אינטערנאַציאָנאַלע רעכט דורך ד'יפערברעכען, וואָס זי איז בעגאַנגען געגען דער מענשהייט.

לאָרד ראָבערט סעסיל איז שאַרף אַרויס געגען דער דאָזיגער פאָרמולירונג, און זי איז בעזייטיגט געוואָרען; דאָך וואָס די מחברים האָבען קודם כל געוואָלט איז די פראַגע פון שולד פאַר די פינאַנציעלע חובות בעגרינדען פאַרוואָס דייטשלאַנד מוז צאָהלען.

און מען האָט אַלזאָ געזוכט אַ פאָרמולירונג, וואָס זאָל בעדעכטיגען די 490 מיליאָן מאַרק שאַדענס, מלחמה־הוצאות א. אַז. וו. און די ענדגילטיגע פאָרמולירונג איז אַנגענומען געוואָרען אין דער רעדאַקציע פון אַרטיקעל 231, וואָס געפינט זיך נישט אין אָנהויב פון ווערסאַלער טראַקטאַט, נאָר אין דער אָפּטיילונג 8 וועגען די רעפּאַראַציעס.

לויט דער דאָזיגער רעדאַקציע קומט אויס, אַז דייטשלאַנד אַנערקענט, אַז זי טראָגט די אחריות פאַר די „פערלוסטען און אַלע שאָדען, וואָס די קאָאַליִרטע מלוכות און זייערע בירגער האָבען געהאַט צוליב דער מלחמה, וועלכע דייטשלאַנד האָט זיי אַנגעצוואונגען דורך איהר אָנפאַל“.

דאָס זאָל הייסען, אַז מען וואַרפט נישט אויף דייטשלאַנד די שולד פאַר דער מלחמה, מען בעהאַנדעלט בכלל נישט די סיבות, די פריהערדיגע מאָטיוועז פון דער מלחמה, מען זאָגט נישט, אַז די דייטשע פּאָליטיק האָט געבראַכט צום צוזאַמענשטויס. מען קאָנסטאַטירט בלויז דעם פאַקט, אַז דייטשלאַנד האָט געבראַכט פערלוסטען און שאַדען דורך איהר אָנפאַל — דייטשלאַנד איז אָנגעפאַלען די ערשטע אויף בעלגיען און פראַנקרייך.

אַזוי טייטשען איצט ד'יפראַנצויזען דעם אַרטיקעל 231, און דעריבער געפינען זיי, אַז דער קאַמף פון די דייטשען פאַר אָפּשאַפען דעם דאָזיגען אַרטיקעל איז נישט בעגרינדעט. עס קען זיין, אַז אויך אַנדערע מלוכות זענען שולדיג אין דער פּאָליטיק, וואָס האָט געבראַכט די קאַטאַסט אָפע פון 1914, נאָר דאָס ענדערט נישט דעם פאַקט, אַז דייטשלאַנד איז אָנגעפאַלען, האָט פעראורזאַכט פערלוסטען און שאָדענס און דאַרף צאָהלען.

און פון דאַנען שטאַמט די אויפרעגונג אין דייטשלאַנד. די פראַגע איז נישט ערלעדיגט, און זי וועט זיך מסתמא ווידער שטעלען אין וועלכער עס איז פאָרם. עס איז געלונגען ענדליך דעם ווייל זי בעזייטיגען אין לאָזאַן, נאָר נישט אויף לאַנג אויב די לעצטע פראַנצויזישע אויסטייטשונג איז ד'ריכטיגע, ענדערט זיך די לאַגע אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעשלוסען פון דער לאָזאַנער קאָנפערענץ, און פראַנקרייך וועט דאַרפען געפינען אַ פאָרמולירונג, וואָס זאָל קלאָרער מאַכען די זאַך. היסטאָריקער הערען נישט אויף צו אַרבייטען איבער דער דיפּלאָמאַטיע פון די מלוכות פון פאַר דער מלחמה־תקופה און מען וועט מסתמא פריהער אָדער שפּעטער קענען אָפּוועגען ד'ישולד פון יעדער מלוכה בעזונדער. נאָר דערווייל איז נויטיג אַ מעהר קלאָהרע פעסטשטעלונג און אויפקלערונג פון דעם אַרטיקעל 231, וועלכער איז דער יסוד פון אַ סך אויפרעגונג און אַ שטאַרקע מניעה פאַר דער פערשטענדיגונג. אַזאַ מין אויפקלערונג מצד קאָמפּעטענטע ספערען וועגען דעם, וואָס מען האָט געמיינט מיט דער פאָרמולירונג פון דאָזיגען אַרטיקעל וועט בלי ספק ברענגען גרויסע נוצען.

מ. יאַרבלום.

דער פערענדיגטער גרויסער שטרייק אין בעלגיען

אַלס רעזולטאַט פון שטרייק וועלען בעזייטיגט ווערען די פוילישע אַרבייטער אין די גרובען

איצט קען מען שוין זאָגען, אַז דער ערשטער אַקט פון די געשעהענישען, וועלכע האָבען זיך אָפּגעשפּילט ארום די קוילען־גרובען אין דרום־בעלגיען האָט זיך שוין פערענדיגט–דאָס מיליטער און זשאַנדאַרמעריע האָבען בעהערשט די סיטואַציע. אין דער בעלגישער רעגירונג און אין דער בעלגישער פּרעסע האָט מען דעם גרויסען קוילען־שטרייק צוגעשריבען אַ קאָמוניסטישער בייגעשמאַק, דעריבער קען ער האָבען טרויעריגע פאָלגען פאַר דער פוילישער עמיגראַציע. ווי מ'שמועסט וועלען די בעלגישע אונטערנעהמער שוין אין דער נאָהענטסטער צייט צוטרעטען צו בעזייטיגען אונזערע עמיגראַנטען פון די קאָפּאַלניעס און זיי צווינגען צו פערלאָזען דאָס לאַנד.

די אָפיציעלע קרייזען טיילען מיט, אַז די קאָנפיסקירטע קאָרעספּאָנדענץ שטעלט פעסט, אַז דאָס איז נישט געווען קיין שום גענעראַל־שטרייק, נאָר אַ רעוואָלוציע, וועלכע מ'האָט צוגעגרייט זייט עטליכע חדשים, באַלד אין די ערשטע טעג פון די אונרוהען האָט די פּאָליציי געמאַכט אַן'אונגעוועהנליכע ענטדעקונג, מ'האָט געזאָלט געפונען קאָרעספּאָנדענץ, וועלכע האָט זיך געפיהרט צווישען די בעלגישע קאָמוניסטען און דער באָלשעוויסטישער צענטראַלע אין בערלין.

די דאָזיגע דאָקומענטען זענען איבערגעשיקט געוואָרען קיין בריסעל און אַלס ענטפער דערויף האָט מען איבערגעוואָרפען אויפן שטח פון די קוילען־גרובען, נישט נאָר עטליכע פולקען מיליטער, נאָר אויך אָפּטיילונגען פון געפאַנצערטע אויטאָס, אַרטילעריע און עראָפּלאַנען.

די אָנפיהרונג איבערן מיליטער און זשאַנדאַרמעריע האָט איבערגענומען גענעראַל טערמאָניא און דער קריגס־מיניסטער האָט ערקלערט, אַז ער וועט זיך נישט אָפּשטעלען פאַר ערקלעהרען בעלאַגערונגס־צושטאַנד.

ווי די מאַכט טיילט מיט איז אין בריסעל אַרעסטירט געוואָרען דער אָנפיהרער פון דער גאַנצער בעוועגונג לאַהאַט, ער זאָל דאָס האָבען אָרגאַניזירט דעם שטרייק. כדי אַרויסצורופען, אַ קאָמוניסטישע רעוואָלוציע, וועלכע האָט געהאַט שאַנסען אויף ערפאָלג, אויב די אַקציע פון דער רעגירונג וואָלט זיך פערשפּעטיגט אויף 24 שעה. עטליכע צעהנדליג טויזענד מאַניפעסטאַנטען, וועלכע האָבען געזאָלט מאַרשירען אויף בריסעל, זענען צוטריבען געוואָרען דורך דער זשאַנדאַרמעריע, וועלכע האָט אויך פיל געשאָסען.

די מאַניפעסטאַנטען האָבען אָבער נישט געוואָלט פערשפּילען. זיי האָבען אָנגעהויבען צו בויען באַריקאַדען, וועלכע האָבען אויפגעהאַלטען די אָנגריפען.

אין שאַרלרוא זענען די קאַמפען ווייטער פאָרגעקומען. די לאַגע איז געוואָרען אַזוי דראָהענד, אַז דער 13־טער פיעכאָטע־פולק, וועלכער האָט בעשיצט דעם צוטריט צו דער עלעקטרישער צענטראַלע, איז געצוואונגען געוואָרען צו מאַכען אַטאַקעס און מאַכען אָפּצוימונגען פון שטאַכעל־דראָט. גלייכצייטיג האָט מען אַרויסגעשיקט עטליכע באַטעריעס אַרטילעריע אין קוילען־שטח פון ליעזש, וואו די אַקציע האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו וואַקסען.

די סיטואַציע איז בעהערשט געוואָרען דורך זשאַנדאַרמעריע און מיליטער ערשט דינסטאַג. די פּאַנצער־אויטאָס מיט פולעמיאָטען גרייט צו שיסען, און אין דער הויך עראָפּלאַנען האָבען געטון דאָס זייעריגע, די דעמאָנסטראַנטען האָבען זיך בערוהיגט.

אין פערלויף פון איין טאָג האָט מען אַרעסטירט 300 פּערזאָן. די אַרעסטען זענען איבערגעחזר'ט געוואָרען די ווייטערדיגע טעג, אַזוי איז אין פערלויף פון 3 טעג האָבען זיך אַלע אַגיטאַטאָרען געפינען אין טורמע.

דאָס אינטערעסאַנטסטע אין דעם אַלעם איז די שטעלונג פון די סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען אין אָנהויב זיך אָריענטירט, אַז די אַקציע ווערט געפיהרט דורך די קאָמוניסטען און זענען אַרויסגעטרעטען געגען איהר. מיט'ן מאָמענט אָבער, ווען דער שטרייק האָט זיך פערשפּרייט זענען עטליכע זעהר אָנגעזעהענע סאָציאַליסטישע דעפּוטאַטען מיט וואַנדערוועלדע בראש אַוועק אין שטרייק־געביט, כדי איבערצוציהען די שטרייקענדע אויפ'ן צד פון די סאָציאַליסטען. וואַנדערוועלדע איז אין שאַרלרואַ אויסגעפיפען געוואָרען און ווען נישט די הילף פון דער זשאַנדאַרמעריע, וואָלט ער אויך בעקומען געשלאָגען פון די אויפגערייצטע שטרייקענדע אַרבייטער.

די שטרייקענדע זענען שוין געווען אַזוי פערביטערט, אַז זיי האָבען שוין אָנגעהויבען צו פערניכטען די גרובען־איינאָרדנונגען, וואָס וואָלט געקאָנט ברענגען צו אַ קאַטאַסטראָפע.

הגם מ'קען נאָך נישט וויסען אין איצטיגען מאָמענט, וואָס פאַראַ ווענדונג וועט אָנגעהמען אויף ווייטער די אַקציע פון דער בעלגישער רעגירונג, וואָס צילט אויסצורייניגען די אַרבייטער־צענטרען פון פערשידענע אַגיטאַטאָרישע עלעמענטען — קען מען אָבער שוין איצט זאָגען, אַז די קרבנות פון די לעצטע אונרוהען וועלען זיין אין דער ערשטער רייה די אויסלענדער, צווישען זיי אויך די פּאָלאַקען, וועלכע מ'וועט גלייך אָנהויבען צו בעזייטיגען פון די קאָפּאַלניעס.

Dr. Wajnberg

ציגעל־גאַס 11, טעל. 126·02
ספּעציאַליסט פון האַרץ־ און לונגען־קראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט.

עמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אָוועגד.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE

TEL. 12-333. ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.–Przewóz chorych.

Dr. Z. Rakowski

ספּעציאַליסט פאַר אויערען־, נאָז־, האַלז־ און לונגען־קראַנקהייטען

11־טען ליסטאָפּאַד 9
(קאָנסטאַנטינער), טעלעפאָן 127·81

ספּרעכשטונדען פון 10—12 און 5—7, נעהמט אויך אָן אין לעשטשינצע זבערוישער 17 פון 10—12.

הספארט-בעוועגונג

א. רזשעוסקי

ספארט און דאס פראבלעם פון מלוכה-פערטיידיגונג

פון סטאראסטע א. רזשעווסקי, וועלכער איז אויך אנ׳אנגעזעהענער ספארט-טוער. האבען מיר דערהאלטען אנ׳ארטיקעל, וועלכען מיר געבען פאר אונזערע לעזער. מיר מאכען אבער אויפמערקזאם, או מיר זענען נישט מסכים מיט איניגע אויספיה־רונגען פון מחבר.

נעכטען האט זיך אין לאדז אנגעהויבען א מאטאציקליסטען, גאז און פליהער-ראיר, וואס איז ארגאניזירט געווארען דורכ׳ן לאדזער מאטאציק־ליסטען-קלוב ביים אנטייל פון „לאפ" (ליגע פון לופט-פערטיידיגונג פון דער מלוכה) און דעם אערא-קלוב אין לאדז.

די דאזיגע אימפרעזע האט געהאט אנ׳אי־בערברוכס-בעדייטונג אין אונזער ריכטונגסלאזער ספארט-בעוועגונג. ספארט-רעקארדען זענען נישט קיין ציל, נאר א מיטעל. דער ציל קען זיין נאר די אידעאלאגיע מיט א ברייטען האריזאנט, וואס איז ווערט די העכסטע אנשטרענגונג, און נעמליך די אקטיווע צוזאמענארבייט מיט דער פערטיידיגונג פון דער מלוכה דורך די ארגאניזירטע ספארט־פאראיינען.

אין דער פערטיידיגונג פ׳ן דער מלוכה נעמט אנטייל נישט נאר דאס מיליטער, נאר אויך די גאנצע געזעלשאפט, וועמענס אויפגאבע ס׳איז די מאראלישע און מאטעריעלע אונטערשטיצונג פון קעמפענדען זעלנער.

דאס ארגאניזירען די מאטאציקליסטען און ראווערען-פערבינדונגס-דינסט, בעת א פערטיידי־גונגס-אקציע, איז א פראגע פון אלמלוכה׳שער בע־דייטונג און נישט נאר קיין לאקאלע ספארט־ארבייט.

די ספארט-ארבייט צום דינסט פון דער מלוכה-פערטיידיגונג, הייסט שאפען הויכע מאראלי־שע ווערטען אין דער געזעלשאפט און פראקטישע פראפאגאנדע פון מלוכה-פאטריאטיום.

די נעכטיגע אימפרעזע פון לאדזער מאטא־ציקליסטען-קלוב איז געווארען אנ׳אויסגאנגס-פונקט פאר אונזערע אנשטרענגונגען, וואס זענען געוויד־מעט דעם וואויל פון דער מלוכה.

די ספארט-ארבייט מוז ווערען א ווידער־אויפלעבונגס ארבייט און נישט נאר א קולט פון שטארקע מוסקולען און אויסא־ביידען קילאמע־טערס, כדי צו בעקומען א שעהנעם פלאקאט.

אהן בילדען צווישען די ספארטלייט דעם מלוכה-פאטריאטיזם, אפעררווילינע טאט און שטאר־קען ווילען — וועלען מיר נישט דערגרייכען די געהעריגע פראקטישע רעזולטאטען.

דער ציקליסט אדער מאטאציקליסט מוז זיך גוט אריענטירען אין זיין געביט, כדי בעת א נויט־פאל זאל ער ביי אלע בעדינגונגען קענען דער־גרייכען זיין בעשטימונגס-ארט.

די נעכטיגע אימפרעזע איז געווען די ערש־טע פראקטישע צוגרייטונג צו דער דאזיגער וויכ־טיגער אויפגאבע.

די אנטיילנעהמער האבען געמוזט בעקומען א גאנצע רייהע שוועריקייטען אין מאסקעס, זיך אנ׳עצה געבען נאכן שליסען א געוויסען שאסעי־עפשניט, אריענטירען זיך אין פליה-צייכענס און פליה-סיגנאלען.

אזוי ארום ווייזען די ארגאניזירטע ספארטס־לייט גאנץ גענוי וואס זיי ווילען און צו וואס זיי שטרעבען.

די פערטיידיגונג פון דער מלוכה איז אלץ מעהר ערפאלגרייכער וואס שטארקער ס׳וועט זיין דאס פאלק ארגאניזירט און הונדערטער ספארט אי־פרא-מלוכה׳שע ארגאניזאציעס.

דאס ריכטען זיך מיט׳ן פרינציפ פון דער איני־טענסיווסטער מלוכה פערטיידיגונג, דאס אונטער־ווארפען די אייגענע פראגען דארף ווערען די ריכטליניע פאר אונזערע ספארטלייט און פון זיי דארף דער דאזיגער רוח שטראהלען אויף אונזער גאנצער געזעלשאפט.

אויפ׳ן וועג קיין לאס-אנזשעלאס

א גרופע אנטיילנעהמער אין דער אלימפיאדע אויף דער שיף

מייסטערשאפט פון „א"-קלאס

ל.ט.ס.ג. — טוריסטען 1:3 (1:2)

די פוטבאל-דערביש פון „א" קלאס אין לאדז זענען פארגעקומען שבת אויפ׳ן פלאץ פון „ווימא" צווישען די בעסטע מאנשאפטען פון דעם דאזיגען קלאס ל.ט.ס.ג. און טוריסטען.

ווי געוועהנליך געבען נישט אזעלכע מעטשען קיין פערגעניגען דעם ספארטלעך-ערצויגענעם צו־שויער. די צווייטע העלפט פון מעטש איז טאקע געווען רייך מיט ברוטאלע סצענעס און ס׳איז שיער נישט געקומען צו קיין געשלעג.

דעם זיג האט דערגרייכט ל.ט.ס.ג., וועלכע איז געווען בעסער הינטער דעם געגנערס טויער. דאגעגען די טוריסטען זענען געווען די בעסערע אין פעלד, די טוריסטינס טויערמאן האט אויך פערשולדיגט 2 טויערען, אויך די פערטיידיגער פון די טוריסטען האבען ביי זייער אייגען טויער זעהר שלעכט געשפילט.

די הילפס-ליניע און דער אנגריף האבען געשפילט אמביציעז און שעהן קאמבינירט, אבער נאר אויפ׳ן פעלד און נישט ביים געגנער׳ס טויער. דעריבער האט די איבערמאכט פון די טוריסטען נישט געגעבען קיין טויערען-רעזולטאט, בעת דער אנגריף פון ל.ט.ס.ג. האט אויסגענוצט יעדע גע־פעהרליכע סיטואציע הינטער די טוריסטינס טויער.

אין אנהויב פון דער צווייטער העלפט איז דער מעטש געווען אינטערעסאנט, אבער באלד האבען זיך געמעהרט פערשידענע אינצידענטען, וואס האבען אפגעווענדעט די אויפמערקזאמקייט פון שפילען.

ווימא — הכח 0:4 (0:1)

הכח שפילט שוין אזוי ווי ביים איינהאק. אפילו שוין אהן אמביציע צו געווינען, ס׳מאכט דעם איינדרוק, ווי די „הכח"-מאנשאפט וואלט שוין אינגאנצען רעזיגנירט פון היי-יעהריגען סעזאן און דעריבער איז זיי נישט קיין אונטערשיד, צי זיי וועלען געווינען אדער פערשפילען, אזא מין גלייכ־גילטיגקייט און גרינגשעצונג איז אבער נישט שפארטליך און כאראקטעריזירט נישט קיין ספארטס־לייט.

הכח דארף נישט ביי „ווימא" פערשפילען מיט 0:4, אפילו ביים היינטיגען צוזאמענשטעל און ביי דער איצטיגער אנגריפס-ליניע. אזא האנדלונג, אזא שפילען ברענגט נישט פיל כבוד דער רענא־מירטער און רעקלאמירטער מאנשאפט. הכח האט געשפילט פלאגלאז און ווילענלאז און איהר מפלה צו דער ווימא מאנשאפט איז א פערדינטע.

שטעגעמאן—דייטשלאנד

האט געשלאגען א נייעם פרויען-שווים-רעקארד

מייסטערשאפט פון „בע"-קלאס אין לאדז

„מכבי" — „טור" 1:2 (1:0)

דער דאזיגער מעטש, וועלכער האט דעצי־דירט וועגען ערשטען ארט פון „בע"-קלאס, האט ארויסגערופען גרויסען אינטערעס און א גרויסע צאהל צושויער.

דער מעטש איז די גאנצע צייט געפיהרט געווארען אינטערעסאנט און מיט א גרויסער מאס אמביציע, דערביי האט מען אין מיטען שפילען נישט געקענט אויף זיכער זאגען ווער ס׳וועט דעם מעטש געווינען. דאס האט דעם שפילען צוגעגע־בען נאך מעהר עמאציעס.

באלד אין די ערשטע מינוטען האט ציגא־דערקא (מכבי) נישט אויסגענוצט קיין שטראף שטויס. אין דער 16 מינוט פאלט א זעלבסטמערדערישער טויער און „טור" פיהרט 0:1. אין דער ערשטער העלפט איז „מכבי" נישט געלונגען אויסצוגלייכען.

אין דער צווייטער העלפט ווארפט „מכבי" אן א שארפען טעמפא און ס׳געלונגט איהם אין פערלויף פון 15 מינוט צו דערגרייכען 2 טויערע דורך ציגארערקא און חומעץ. אין די לעצטע מינו־טען האט „טור" אנ׳איבערמאכט. זי קען אבער נארנישט מאכען. דער ריכטער קאפיראס האט נישט אנערקענט א טויער פאר „מכבי".

מייסטערשאפט פון „צע"-קלאס

בר-כוכבא-סטושעלעץ (אלעקסאנדער) 2:2

שטערן — סטושעלעץ (זגערזש) 0:3

דער אמעריקאנער לעא סעקסטא

האט געשלאגען דעם וועלט-רעקארד אין קויל-ווארפען

ווינער וואקער אין לאדז

דעם קומענדיגען דינסטאג וועט פארקומען אין לאדז א סענסאציאנעלער מעטש צווישען דער אויסגעצייכענטער ווינער פראפעסיאנעלער מאנשאפט „וואקער" און א קאמבינירטער מאנשאפט פון ל.ט.ס.ג. מ׳ט טוריסטען. די געסט האבען אין קראקא געוויזען די העכסטע פוסבאל-קלאס.

ליגע-מעטשען אין פוילען

ווארטא — פאלאניא 0:2

פאגאן — ווארשאוויאנקא 0:2 (0:1)

וויסלא — רוך 1:1

די גרויסע מאטאציקליסטען-אימפרעזע

נעכטען האט דער לאדזער מאטאציקליסטען קלוב איינגעארדענט א גרויסע אימפרעזע צוזאמען מיט דער ליגע פאר לופט-פערטיידיגונג און אנטי־גאז-ליגע. אין דער אימפרעזע האבען אנטיילגענו־מען 35 מאטאציקליסטען, וועלכע האבען אדורכגע־מאכט א שטח פון 250 קילאמעטער. א טייל וועג האט געמוזט אדורכגעמאכט ווערען אין גאז מאסקעס, ווייל דער וועג איז געווען פערנעפעלט מיט גאז.

די איטאליענישע טעניס-מייסטער סערטראהא און פאלמערי וועלען שפילען מיט די דייטשען וועגען דייוויס-בעכער.

6 יאפאנישע ספארטלערינס

נעהמען אנטייל אין דער אלימפיאדע

14=טער יולי אין פּאַריז
יאָהר=טאָג פון דער געשטירצטער באַסטיליע

(בריף פון פּאַריז)

ווידער 14 יולי.

ווידער דער בעריהמטער איין טאָגיגער יום־טוב, וואָס דויערט אַ גאַנצע וואָך, מ'נעהמט איהם צו מיט עטליכע טעג פריהער און מ'לאָזט איהם אַוועק מיט עטליכע טעג שפּעטער.

14־טער יולי.

לכבוד דאָס שטורמען פון דער באַסטיליע דעם 14־טען יולי 1789, לכבוד דאָס שטורמען פון דער פראַנצויזישער מאָנאַרכיע, לכבוד דאָס איינבריכען די באַסטיליע — דעם סימבאָל פון דער דעמאָלטיגער רעאַקציע.

אייגענטליך איז די באַסטיליע געווען אַ תפיסה פאַר אַריסטאָקראַטען און הויכע לייט, דאָרט האָט מען פערשפּאַרט די, וועלכע מען האָט נישט געוואָלט אויסמישען מיט די וואַגאַבונדען פון ביסעטר, מיט די גנבים פון דער שאַטלע־טורמע, אין דער באַסטיליע זענען נאָר געזעסען הויכגעשטעלטע מענשען, וואָלטער האָט פערזוכט די באַסטיליע צוויי מאָל. דאָך איז די טורמע און נישט קיין אַנדערע געוועזען דער סימבאָל פון דער רעאַקציע, מיט איהרע אַכט טורעמס האָט זי געדראָהט גאַנץ פּאַריז. אַרום איהרע טורעמס זענען געווען טיפע גראָבענס, גריבער, וואָס האָבען קיינעם צו זיך נישט צוגעלאָזט און אַרויסגעלאָזט. די וואַך איז געווען אַ שטרענגע, אַ מוראַדיגע. די באַסטיליע האָט געקאָסט שרעקליך טייער די מלוכה. מ'האָט אויף איהר אויסגעגעבען פון 120 טויזענד ביז 140 טויזענד ליוור אַ יאָהר. גרויסע קאַנאָנען מיט די פּיסקעס צו די מאַסען, זענען געשטאַנען אויף דער באַסטיליע, און האָבען געהאַלטען פּאַריז אין מורא, די וואַך פון דער טורמע איז בעשטאַנען פון 80 אינוואַלידען און 30 שווייצער. די שוידערליכסטע לעגענדעס האָבען זיך געוויקעלט אַרום דעם הויכען מויער. עס איז געווען דער סימבאָל פון רעזשים, פון דער מאַכט, פון קנוט.

אין יאָהר 1789 אַרום פינף אַ זייגער אָוונד זענען אויפגעריסען געוואָרען טיר און טויער. טויזענדער פראַנצויזען האָבען צוטראָגען די געביידע, אַרויסגעריסען די שטיינער, אַראָפּגענומען די טיר'ען פון זייערע זאַוויאַסעס און פּראָקלאַמירט פרייהייט איבער פראַנקרייך, צובראָכען האָבען זיך די מאַסען, צופלאַקערט, און ווי טויזענדער לייבען האָבען זיי זיך צוברומט איבער פּאַריז, די גרויסע מאַסיווע טורמע איז צופאַלען געוואָרען ווי אַ קאָרטען־שטיבעל און דאָס, וואָס מען האָט געהאַלטען פאַר מאַכט האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר שפּינוועבס. אונטערן בראָען פון רעוואָלט האָבען מאַסען געשטראָמט צו דער באַסטיליע, און יעדער איינער איז געוואָרען אַ גייסטיגער און פיזישער העלד. עס האָט געקראַכט די באַסטיליע. עס האָט געקראַכט דער רעזשים, די קלוגע ווערטער פון לאַנגע דורות דענקער און פילאָזאָפען זענען מקוים געוואָרען, די אויפגעריסענע תפיסה האָט זיך אַרויסגעצייגט אין איהר גאַנצען עקעל, צוטראָגען איז זי געוואָרען אויף די פּיקעס. אויף די שטעקענס, אויף די דרענגער, די מעכטיגע באַסטיליע האָט אויסגעזעהען שוואַך.

און דאָרט, וואו מענשען האָבען געשמאַכטעט, האָט מען גענומען טאַנצען, דאָרט, וואו עס זענען געלעגען געקאָוועטע מענשען, אין שטאַל, און אייזען, דאָרט, וואו עס זענען געווען שוואַרצע קאַמערען, פייניגונגס־אינסטרומענטען איז אַריין דער ליכטיגער טאָג פון יולי, די גאָלדענע זון און האָט אויסגעקוקט היינטער זיך די גאַנצע אָנגעזאַמעלטע דורות־לאַנגע פינסטערניש, די זון האָט מיט איין אויגענבליק אויסגעווישט די טרעהרען און איין הויכער, טריאומפאַלער יובעל־געשריי האָט פערפילט די גאַנצע וועלט:

— פרייהייט!

צוקבאַלט האָט זיך די פרייהייט, אויסגעשאָסען מיט איהרע פרידענס־קוילען, איינגענומען די וועלט מיט איהרע געטרייע זעלנער, און אַלץ האָט בעגריסט די נייע וועלט, וואָס איז געבוירען געוואָרען פון דער אַלטער באַסטיליע...

מענשען האָבען אַזוי לאַנג גערעדט, ביז זיי האָבען זיך דעררעדט. אַזוי לאַנג געקעמפט, ביז זיי האָבען זיך דערקעמפט. אַזוי לאַנג געשטרעבט, ביז זיי האָבען זיך דערשטרעבט.

* * *

איצט איז פערהאַן אַ קליינע באַסטיליע־אויסשטעלונג אויף דעם באַסטיליע־פּלאַץ, מ'קען אַרונטערגעהן אין די קעלערען און זעהען די קברים פון רעוואָלוציאָנערען, גרופּענווייז ליגען זיי דאָרט. גע־ [illegible] אַלטע פערטריקענטע קרענץ, שטיינער [illegible] אַרויס אַ גערוך פון צייט, פון אַלטקייט. אַן אַ זייט שטעהט אַ קאָרבעל, וואָס איז געהאַנגען אויף אַ לופט־באַלאָן אין וועלכען גאַמבעטאַ איז געפלויגען. ווי אָרים דאָס קאָרבעל זעהט אויס אַנטקעגען די היינטיגע אַעראָפּלאַנען... עט־וואָס ווייטער, ביי דער סען ליגען נאָך עטליכע ריזיגע שטיינער אַרויסגעריסען פון דער באַסטיליע, די אַרכיוען זענען פול מיט בילדער און צייכנונגען פון דער טורמע, וועלכע איז געווען מעהר סימבאָל ווי ווירקליכקייט.

אין דער אויסשטעלונג פון דער באַסטיליע, אויפ'ן אָרט פון דער באַסטיליע, איז פערהאַן אַ בודקע, אין דער בודקע שטעהט אַנ'אַלטע גילאָטינע וואָס האָט געשפּילט אַ בלוטיגע ראָלע אין יענע שטורמישע געשעהענישען, די גילאָטינע האָט סך הכל אָפּגעשניטען 24.851 קעפּ! ים'ען בלוט האָט זי פערגאָסען. ביי 25 טויזענד קעפּ האָט זי אָפּגעקאָסט. אַט די קאַלטע, גרויזאַמע גילאָטינע...

געבויט איז זי געוואָרען דורך אַ געוויסען שאַ־וואַגאַ, וואָס איז מיט זיין בעסטיאַלישער גרויזאַמקייט אַריבערגעגאַנגען נעראָנען. אַנ'אויסערגעוועהנליכער סאַדיסט איז ער געווען, ער איינער אַליין האָט אויסגעמאָרדעט אַ וועלט מענשען. ווי נעראָן האָט ער ליב געהאַט דעם טויט. ער האָט מענשען ערמאָרדעט מיט גענוס, מיט הנאה, זיין גרעסטע גליק איז געווען, ווען ער האָט אַ מענשליכען קאָפּ אַריינגערוקט אין לאָך פון דער גילאָטינע. גליקליך איז ער געווען, ווען ער האָט געקענט שטעהן דערביי, און צוקוקען ווי דער מענש מאַטערט זיך. ווי זיין קאָפּ ווערט אָפּגעשניטען פון האַלז און צאַפּעלט און וואַרפט זיך מיט די לעצטע כוחות, די געשיכטע דערצעהלט וועגען דעם סאַדיסט, אַז אויסגעטון ביז'ן גאַרטעל פלעגט ער שטעהן און אָנפיהרען מיט דער גילאָטינע, ער איז געווען פערליבט אין בלוט. פערליבט אין זיין מאַכט, גילאָטינירען אַ מענשען איז ביי איהם געווען אַ יום־טוב, איין מענש! וואָס איז איין מענש! הונדערטער מענשען! האָט ער געפאָדערט... זיין טויט־מאַשין האָט געאַרבייט טאָג און נאַכט! קעפּ זענען געפאַלען ווי קרויט־בלעטער! געצאַפּעלט האָבען זיי זיך ביי זיינע פיס, איהם געשלאָגען אין די טריט, דאָס האָט איהם בערוהיגט.

אַ וואונדערבאַרער ספּעקטאַקל איז עס פאַר איהם געווען, אַ טעאַטער־שטיק! אַנ'אַמוזאַנטער צייט פערטרייב. דאָס געשריי פון די קרבנות האָט איהם געזונגען אין די אויערען. די אָפּגעהאַקטע קעפּ האָבען געטאַנצט אַרום איהם, ווי אַ קאַראַהאָד, פון באַקעטע פרויען. זייער לעצטער יאָמער איז געווען זיין בעליבטער אַקאָמפּאַנימענט, ער האָט געלאַכט... ער האָט געקאָכט, ער האָט זיך געדרעהט אין דרייען, ער האָט בעקומען אומבעגרענעצטע מאַכט און דאָס מ מעסער פון דער גילאָטינע האָט געשניטען אויף רעכטס און לינקס. אַריינגעלעגט אַ קאָפּ — כאַ! כאַ! — [illegible]ציה געטון דאָס שטריקעל — כאַ! כאַ! — און אָפּגעהאַקט דעם האַלז — כאַ! כאַ! כאַ! — און די העלזער, קומען קומען! אויגען רייסען זיך אויף, פּלאַצען אויף, שיסען מיט פייער און לעשען זיך אויס...

* * *

איצט שטעהט די היסטאָרישע גילאָטינע דאָ, אויפ'ן פּלאַץ פון דער באַסטיליע דורך אַ צופאַל איז זי אַליין געראַטעוועט געוואָרען פון דער הריגה. אַלע גילאָטינעס פון דער רעוואָלוציע זענען פערניכטעט געוואָרען, אַזאַ גרויסער מלאך המות איז אַליין געראַטעוועט געוואָרען פון טויט!

* * *

היינט וועט מען די טאַנצען, פרעהליכקייט וועט זיך שמעלצען אין די גאַסען. נאַכט־פאַרבען וועלען פערנאַרען. ליכט וועט אָנטון באַקעטע מענשען אין ליילעכער פון גליק. עס וועט זיין פרעהליך, טומעלדיג, זאַנגען פון גליק — ווי רייפע בייכער — וועלען פּלאַצען אין דער לופט, מען וועט מיינען, אַז ס'איז גליק. קיינער וועט אָ־בער נישט זעהן, ווי עס וועט זיך אויפהויבען אַ וועלט אָפּגעשניטענע קעפּ — די קעפּ פון אַט דער גילאָטינע, די קעפּ פון אַנדערע גילאָטינעס און וועלען אויך טאַנצען זייער טאַנץ, אַט די אָפּגעשניטענע קעפּ וועלען מאָהנען, וועלען פרעגען: „פאַר וועמען האָט איהר דאָס מעסער אָפּגעשניטען? פאַר וועלכע אידעען זענען מיר געפאַלען?"

צום קאַראַהאָדען פון 14. יולי.

נ. פראנס.

אלימפּישע בריף=מאַרקע

איז ספּעציעל געלאָזט געוואָרען אין פערקעהר

דער טראַגיש-אומגעקומענער שיך-קעניג ט. באַטיא

(סוף).

באַטיא, דער „אייראָפּעאישער פאָרד", האָט בעוויזען אַז אַנ'אונטערנעהמער און אָרגאַניזאַטאָר פון אַ גרויסען פערנעהם, קען זיך אַרויפאַרבייטען און ווערען אַ „קעניג".

פון אַ גאַנץ קליינעם אָנהויב האָט זיך פונאַנדערגעוואַקסען אַ גראַנדיעזע אונטערנעהמונג. וועלכע האָט פון טאָג צו טאָג זיך פערצווייגט און פערגרעסערט מיט אַ קאָלאָסאַלען ענטוויקלונגס־טעמפּ.

איבערראַשענד איז באַטיאַס לעבענס־וועג — ווי אַזוי ער איז פון אַנ'איינפאַכען שוסטער געוואָרען דער „שיך־קעניג".

צו ניינצעהן יאָהר האָט באַטיאַ אָנגעהויבען זיך אַרויפאַרבייטען — ער האָט אָנגעהויבען אויסאַרבייטען אַ נייעס אין דער שיך־אינדוסטריע: לייכט־וועגטענע שיך. אָט מיט דער נייער ערפינדונג אויפ'ן שיך־מאַרק האָט באַטיאַ געפונען דעם וועג צו די ברייטע מאַסען.

אין יאָהר 1904 פאָהרט באַטיאַ קיין אַמעריקע וואו ער איבערצייגט זיך, אַז אין דער „גאָלדענער מדינה" בעווייזט מען אַ סך מעהר. ער האָט זיך בעמיהט צו דערגיין דעם פּרינציפּ פון אַמעריקאַנער אַרבייט און דעם סוד פון זייער ערפאָלג. אַמעריקע איז פאַר באַטיאַן געווען דער נויטיגער ביישפּיל און ער האָט זיך אומגעקעהרט אין אייראָפּע פול מיט ענטוזיאַזם און גלויבען אין גרויסע מעגליכקייטען.

ווען באַטיאַ האָט זיך אומגעקעהרט צו זיך אין געשעפט האָט ער רעאָרגאַניזירט זיין אונטערנעהמונג פון טעכנישען און קאָמערציעלען שטאַנדפּונקט אין יענער צייט, האָבען די סוחרים, למשל, געהאַלטען דעם גאַנצען ענין פון רעקלאַמע פאַר אַ גאַנץ איבעריגער זאַך. באַטיאַ אָבער איז שוין אָנגעקומען צו פערשידענע אופנים פון רעקלאַמע. אין 1911 יאָהר האָט באַטיאַס שוכוואַרג געפונען אַנ'אָפּזאַץ־מאַרק אין אויסלאַנד און אין אַ פּאָר יאָהר אַרום האָט ער שוין געהאַט אַ גרויסען עקספּאָרט אין קיטאַי, יאַפּאַן און אינדיען.

ווען עס ברעכט אויס די מלחמה האָט זיך באַטיא אַרומגעזעהן, אַז די לייכטוועגטענע שיך און סאַנדאַלען, וואָס ער פּראָדוצירט בעיקר קענען מעהר קיין אָפּזאַץ־מאַרק נישט האָבען — איז באַטיא געוואָרען דער הויפּט־ליפעראַנט פון דער עסטרייכישער אַרמיי.

אין יאָהר 1917 האָט שוין באַטיאַס פאַבריק בעשעפטיגט 5 טויזענד אַרבייטער און אויסגעאַרבייט צעהן טויזענט פּאָר שיך אַ טאָג. אין יאָהר 1926 דערגרייכט שוין די צאָהל אויסגעאַרבייטע שיך איבער 35 טויזענד און היינט צו טאָג אַרבייטען אין קליינעם שטעטעל זלין גאַנצע 22 טויזענט אַרבייטער, וועלכע אַרבייטען אויס יעדען טאָג 120 טויזענט פּאָר שיך.

אין וואָס בעשטייט דער סוד פון באַטיאַס הצלחה? ווי אַזוי האָט זיך דאָס באַטיא דערהויבען ביז צו ווערען דער „שיך־קעניג"?

באַטיאַ האָט דערעפענענדיג זיין פאַבריק אין זלין. זיך געשטעלט אַלס ציל איינצופלאַנצען אין זיינע טויזענטער אַרבייטער דעם אינטערעס צו דער אַרבייט, צום פּראָגרעס פון זיין פאַבריק און די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער אַרבייט. ער האָט געזוכט אַ וועג צו אָרגאַניזירען די אַרבייט אויף אַזאַ מין אופן, אַז יעדער אַרבייטער זאָל אַרבייטען אַזוי פלייסיג, איינשפּאָרען צייט, ענערגיע און מאַטעריאַל, פּונקט אַזוי ווי דער אונטערנעהמער אַליין — ער האָט געוואָלט, אַז דער אַרבייטער זאָל זיך פיהלען ווי אַ שותף אין זיין גרויסער אונטערנעהמונג.

פאַר די אַרבייטער, וואָס קומען אָן צו איהם אויפ'ן פאַבריק, האָט באַטיאַ געעפענט אַ ספּעציעלע שולע, וואו עס ווערט דערקלערט די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דער גרויסער אונטערנעהמונג. חוץ דעם בעקומט יעדער אַרבייטער אַ קליינעם קאַסע־ביכעל אויף צו פיהרען זיינע פּריוואַטע חשבונות. אין דאָזיגען ביכעל געפינט יעדער אַרבייטער אַ גאַנצע רייהע עצות און אָנווייזונגען ווי אַזוי צו אָרגאַניזירען און דורכפיהרען די אָדער יענע אַרבייט. וואָס פאַר אַ לעבענסשטייגער צו פיהרען און ווי אַזוי ער קען וואָס בעסער אויסנוצען פאַר זיך די אָרגאַניזאַציע פון דער אונטערנעהמונג.

באַטיאַ האָט איינגעפיהרט אַ גאַנץ נייעם סיסטעם און האָט דערמיט „איינגענומען" די וועלט, אַלע זיינע פערדינסטען פערוואַנדעלט ער גלייך אין אומזאַץ פון זיין אונטערנעהמונג. גלייכצייטיג פערגיכערט ער אויך דעם טעמפּ פון דער אַרבייט, אַזוי אַז זיינע קאַפּיטאַלען זאָלען וואָס שנעלער ברענגען די נויטיגע נוצען. נאָך פאַראַיאָהרען האָט באַטיאַ אינוועסטירט אין פערשידענע בוי־אַרבייט הונדערטער מיליאָנען, וויסענדיג, אַז דאָס וועט איהם זיכער איינברענגען נייע מיליאָנען פון הכנסה.

באַטיאַ אַליין האָט געלעבט גאַנץ איינפאַך און אויסגערעכענט. פאַר באַטיאַן האָט נישט עקזיסטירט קיין אַכט־שעהדיגער אַרבייט־טאָג. — ער פלעגט זיך אַליין גאַנץ אָפט אָפּשטעלען ביי דער מאַשין און ווייזען די אַרבייטער זיינע ווי אַזוי מען דאַרף אַרבייטען. באַטיאַ איז שטענדיג געווען נאָהענט צו זיינע מענשען, האָט מיט זיי צוזאַמען געאַרבייט און געגעסען אין דער אַלגעמיינער אַרבייטער־קיך.

באַטיאַ האָט געוואוסט, אַז כדי צו פערגרעסערען זיינע קאַפּיטאַלען, מוז ער געפינען דעם צוטרוי פון די אַרבייטער און אויך זאָרגען, אַז זיי זאָלען קענען לעבען וואָס שענער און בילליגער.

וואָס האָט באַטיאַ געטון?

באַטיאַ האָט איינגעפיהרט אַ גאַנץ נייעם סיסטעם פון לוין־צאָהל, וועלכע האָט זיך קיינמאָל אין אייראָפּע נישט פּראַקטיקירט. באַטיאַ האָט אויסגעבויט אין זלין הונדערטער היימער מיט בעקער, געשעפטען, קאָאָפּעראַטיוען און אַלץ, וואָס אַ מענש האָט נאָר נויטיג. יעדער אַרבייטער פון זיין פאַבריק בעקומט דאָרטען אַלץ צום ביליגסטען פּרייז. אַזוי אַרום פליסט אַריין דער לוין, וואָס באַטיאַ צאָהלט זיינע אַרבייטער, צוריק אין זיינע גרויסע פאַבריקען און אונטערנעהמונגען.

באַטיאַ האָט פאַר זיינע אָנגעשטעלטע אויסגעבויט אַ קוואַרטאַל, אין וועלכען עס געפינען זיך איבער צוויי טויזענט דירות פאַר פאַמיליען־מענשען און טויזענטער צימערן ספּעציעל פאַר נישט קיין פערהייראַטע. אַלע דירות האָבען אַ באָד־צימער, קוך, גאָרטען, קעלער — בקיצור — אַלע בעקוועמליכקייטען.

באַטיאַ האָט אויך אויסגעבויט אַ קראַנקענהויז פאַר זיינע אַרבייטער. אפילו אין פאַל פון אַ קראַנקהייט דאַרף באַטיאַס אַרבייטער זיך נישט זוכען קיין פרעמדען קראַנקענהויז.

גלייכצייטיג פלעגט באַטיאַ אויך אויסבילדען און צוגרייטען נייע טויזענטער אַרבייטער. ער האָט געעפענט אַ ספּעציעלע שול פאַר קינדער פון 14 ביז 18 יאָהר. די קינדער בעקומען אויסער פּראָפעסיאָנעלע אויסבילדונג אויך אַלגעמיינע ידיעות און שפּראַך־קענטעניסען. ביי דער פאַבריק אין זלין עקזיסטירט אויך אַ גרויסע ביבליאָטעק, לעזע־זאַל, ספּאָרט־קלוב, קינאָ און פערשידענע פערוויילונגען.

דאָס קליינע שטעטעלע זלין, וואו באַטיאַ האָט צו זעקס יאָהר זיך אָנגעהויבען צו פערנעמען מיט שוסטעריי איז געוואָרען אַ גרויסע שטאָט: הונדערטער אויטאָמאָבילען לויפען אַרום איבער די גאַסען, טויזענטער מענשען וואַרפען זיך אין די אויגען.

ווען דער זייגער שלאָגט 5 און די אַרבייט ווערט פערענדיגט, לאָזט זיך אַרויס פון פאַבריק איבער צוואַנציג טויזענט אַרבייטער אַ טייל פון זיי גייט אַוועק אין די גרויסע רעסטאָראַנען, וועלכע זענען אויסגערעכענט פאַר זעקס טויזענד מענשען יעדערער. אַנדערע ווידער — אין קינאָ, וואו אַלע ערטער קאָסטען איין און דעם זעלבען פּרייז — איין קראָן. אַ דעמאָקראַטישער קינאָ, נישטאָ קיין ערשטער און צווייטער פּלאַץ — אַלע גלייך — — ווער עס קומט פריהער, יענער בעקומט אַ בעסערען אָרט.

באַטיאַ פערמאָגט אין זיין „מלוכה" 80 פאַבריק־בנינים, 600 אָפּטיילונגען, 75 טויזענט עלעקטראָמאָטאָר'ען און טויזענטער פערשידענע מאַשינען. געאַרבייט ווערט מיט אַנ'אַמעריקאַנער טעמפּ, עס ווערט אַרויסגעפּרעסט פון מענשען דער מאַקסימום, וואָס ער קען לייסטען — אַלץ איז מעכאַניזירט און אויסגערעכענט.

אויף אַלץ שוועבט דער גייסט פון דעם אמת'ן אונטערנעמער און גלייכצייטיג אויך דער [illegible] שוסטער טאָמאַס באַטיאַ, וועלכער האָט בלי ספק געהערט צו דער קאַטעגאָריע מענשען, וואָס האָבען אויפגעטון וואונדער אויפ'ן ווירטשאַפטליכען געביט. (דער פערשטאָרבענער שוועבעלען־קעניג איוואר קרעגער, דער אַמעריקאַנער פאָרד, דייטשער סטינעס א. א.)

טאָמאַס באַטיאַ איז געווען דער סימבאָל פון רעוואָלוציע אין דער אינדוסטריע — ער איז געווען נישט נאָר דער אייראָפּעאישער פאָרד און דער „שיך־קעניג", נאָר בכלל אַ זעלטענע און אינטערעסאַנטע דערשיינונג אויפ'ן ווירטשאַפטליכען געביט.

פלאי.

עס הויבט זיך אָן דער שניט

וועלכער מענש הייסט א קלוגער?

א פראגע, איבער וועלכער די אַלטע געלערנטע האבען נישט געקאנט זיך אייניגען

ווען מען האָט אַמאָל געפרעגט בע די אַלטע יודישע גרויסע לייט, וועלכער מענש הייסט ביי זיי אַ קלוגער, האָבען זיי עס צווישען זיך נישט געקאָנט אָפּשטימען.

זאָגט איינער:

„איזהו חכם? הלומד מכל אדם" — ווער איז אַ קלוגער? ווער עס קאָן לערנען פון אַ צווייטען דאָס נוצליכע, וואָס זאָל אויך איהם, דעם לערנער, צוגוצקומען.

זאָגט אַ צווייטער:

„איזהו חכם? המקיים תלמודו" — ווער איז אַ קלוגער? ווער עס קאָן לעבען ווי ער האָט געלערנט לויט דעם גייסט פון דער צייט.

און אַ דריטער האָט ערקלערט:

„איזהו חכם? הרואה את הנולד" — ווער איז אַ קלוגער? ווער עס קאָן אויסרעכענען וואָס שפּעטער וועט זיין.

טאָ ווער איז פאַרט אַ קלוגער?

נישטאָ קיין בעשטימטער ענטפער, און דאָס בעווייזט, אַז עס איז שווער, זעהר שווער אַרויסצוגעבען איבער אַ מענשען אַנ'אורטייל, צי ער איז קלוג צי נאַריש. איהר טאָרט נישט פערוויגען דעם צווייטען אין אַ וויגעלע פון חכמה, ווען אין אמת'ן איז ער אפשר גאָר אַ טיפּוש. מען דאַרף אַ מענשען פריהער גריבטליך פערשטעהן, אום צו זאָגען א מיינונג איבער זיין קלוגשאַפט אָדער נאַרישקייט.

אָט קענען מ'ר אַ יודען, ער איז אין די פערציגער יאָהרען, אַ פערהייראַטער מאַן און אַ טאַטע פון קינדער; אָבער וואָלט איהר נאָר זעהען ווי־פייל חן ער האָט ב ייפרויען און וויפיל די מיידלעך קלעפּען צו איהם, אַז זיי ווילען פון איהם גאָר נישט אָפּטרעטען.

דער דאָזיגער יוד קומט אָפּט אין געזעלשאַפט. דאָרט געפינען זיך נאָך אַנדערע מענער, אפשר פיל יונגערע פון איהם, אָבער קיינער ציהט נישט אַזוי די אויפמערקזאַמקייט פון די פרויען־געסט ווי ער. מען הערט זיך צו וואָס ער זאָגט, מען לאַכט פון זיינע וויצען, מען מאַכט איהם פאַר'ן מיטעל־פּונקט פון דער געזעלשאַפט, און אויף איהם האַלטען די ווייבער אויסגעשטעלט זייערע אויגען.

איהר זאָגט, ער איז געוויס אַ שאַרפער קאָפּ, אַ פיינער וויצלינג, ווארים ווי דען וואָלט ער גע־פעלען געוואָרען דער פרויען־וועלט, ווע ןער וואָלט נישט געווען קיין קלוגער? אָבער ער איז דיקא אַ גרויסער נאַר, און אַ נאַר איז ער שוין דערמיט וואָס ער גיט זיך גאָר אָפּ מיט פרויען, ווייל אַ מאַן אין זיינע יאָהרען, אַ טאַטע פון דערוואַקסענע קינדער, האָט געמעגט האָבען מעהר שכל און נישט זוכען זיך צו חנ'דלען צו ווייבלעך און מיידלעך.

אָבער אויב ער איז נישט קיין קלוגער, טאָ ווי דען רופט מען די פעהיגקייט וואָס מאַכט איהם ביי ד יפרויען פאַר זייער אָפּגאָט?

דאָס איז זיין חוצפה, זיין שטאַרקער גלויבען אין זיך, וואָס מען קאָן זעלטען געפינען ביי אַנ־אַנדער מאַן

אָדער אָט איז אַנ'אַנדערער יוד. ער איז אומעטום א קאָכלעפעל, אַ טוער, אַ פיהרער, אָהן איהם הויבט זיך אין ערגעץ נישט אָן. אויף באַנ־קעטען איז ער דער טאָאַסטמייסטער, אויף פער־זאַמלונגען דער הויפּט־רעדנער, און אין יעדער בייער בעוועגונג איז ער דער דעה־זאָגער.

און איהר שטעלט זיך פאָר, אַז דער יוד מוז זיין אַ חכם מחוכם, דער קלוגסטער פון די קלוגע; וואָרים ווי דען וואָלט ער געהאַט אויף די מענשען אַזאַ געוואַלדיגען איינפלוס, ווען ער וואָלט נישט בעזעסען די קלוגשאַפט און דעם טאַקט אומצוגעהן מיט זיי?

אָבער מען קען איהם פאָרט פאַר אַ נאַר. אַנדערע זאָגען אפילו, אַז דער טיפּוש ליגט ביי איהם אויף דער נאָז. נאָר וואָס־זשע איז ער? ער איז, וואָס מען רופט, אַ דורכגעטריבענער. ער איז מיט ד ימענשען גלאַט־פּאָלירט, פערשטעהט יע דען צו האָווירען און קען די קונץ פון חנפ'ענען; ציהט ער נאָך זיך די מאַסע, וועלכע דענקט פון איהם מי יודע, וואָס מען האַלט איהם שיער פאַר אַ מלאך.

נאָר אַרויס פון אָט דעם צירקעל, אַרויס פון דער קהל'שער פּאָליטיק פון זיין סביבה, מעג ער זיין אַ וויסטער אידיאָט, אַ בהמה אין מענשען־געשטאַלט, וואָס טויג פאַר זיך אַליין נישט אַ קאָץ אָנ'עק צו פערבינדען.

ווייל אמת'ע קלוגשאַפט איז נישט דאָס וואָס מענשען בעטראַכטען פאַר קלוג, און נישט צווישען די פיהרער געפינט מען אַלעמאָל דעם חכם.

אוו דערפאַר האָבען די אַלטע חכמים נישט געניי געקאָנט קלאָהר מאַכען דעם בעגריף קלוג־שאַפט, וואָס יעדער מענש טייטשט־אויס אויף זיין אופן. איז ביי איינעם קלוג דער כיטרער פּאָליטי־שען, ביי אַ צווייטען דער שאַרלאַטאַן קאַמפּל־מענטען־מאַכער, וואָס קאָן פערפיהרען פרויען, און ביי אַ דריטען איז קלוג יעדער מנחם־מענדעל, וואָס פערמאָגט ביין מאָס רייד, שמיעט אַרום איבער דער וועלט פון ביזנעס און קאָן צוזאַמענפיהרען אַ וואַנט מיט אַ וואַנט.

נאָר ווען מען פרעגט אונז, ווער איז אַ קלוּ־גער? וואָלטען מען געזאָגט: אַ מענש, וואָס בלייבט אַלעמאָל רוהיג, געלאַסען, קאַלט און רעגט זיך קיינ־מאָל נישט אויף.

עס זענען פאַראַן מענשען אימפּולסיווע, הייס־בלוטיגע און אויפגערייצטע. איהר זעהט מיט זיי קיינמאָל נישט זיכער, וואָרים זי ייקאָנען זיך פלוצים אָנצינדען ווי אַ שוועבעלע און מאַכען צו גאָרנישט אַלע שעהנע פּלענער, אַלע גרויסע געדאַנקען. וואָס העלפט דאָס אויב זיי זענען אפילו קלוג, ווען זיי טוען נאָר שאָדען?

דער רוהיגער מענש, דער געלאַסענער, איז אפשר נישט אַזויפיל איבערגעשפּיצט, נישט קיין אַזוי־געריספּענער וועלט־חכם, אָבער ער רעדט נישט צופיל, און וואָס ער רעדט האָט אַ געוויכט, און ער בעליידיגט נישט קיין מענשען. אפילו ווען מען בעליידיגט איהם בלייבט ער אויך געלאַסען.

סיי ביי קריסטליכע פילאָזאָפען, סיי ביי די יודישע, איז חכמה פערבונדען מיט מאָראַל, מיט עטיק, מיט שעהנע מידות, און דאָס מיינט, אַז דער אמת־קלוגער מענש איז אויך אַנ'ערליכער מענש. ווייל זייענדיג פון דער נאַטור געלאַסען, געהט ער נישט אַרויס פון ד יכלים, קריכט נישט פון הויט אין זיין גליק, און בלייבט אויך רוהיג אין זיין אומגליק. אַזאַ מענש איז ערנסט און מיט כאַראַקטער.

און כאַראַקטער קאָן מען לערנען. און אויב דאָס איז קלוגשאַפט, קאָן יעדער מענש לערנען צו זיין אַ חכם, ווארום אַזוי האָט מען ביי יודען געלערענט, אַז קינדער ווערען געבוירען נישט קלוג און נישט נאַריש. מען קאָן לערנען צו זיין אַ קלוגער.

ר.

דאָז-קוואַרטע פּאָז בראַגאַנצאַ — א דייטשער פרינץ

איז איצט געוואָרען פּרעטענדענט אויפ'ן פּאָרטוגאַלישען טראָן.

אַ קאָנפראָנטאַציע מיט 10 כלות

ווילנע.

אַנ'אָריגינעלע קאָנפראָנטאַציע איז פאָרגעקו־מען אין ווילנער אויספאָרשונגס-אַמט.

10 ווילנער יודישע מיידלעך שיינע און מיאוסע אין עלטער פון 20 יאָהר ביז איבער די דרייסיגער זענען קאָנפראָנטירט געוואָרען מיט א יודישען יונגענמאַן, וועמען מ'האָט חושד געווען אין שאַנטאַזש און שווינדלעריייען.

די דערמאָהנטע 10 פרויליינס האָבען מיט אַ געוויסער צייט צוריק אריינגעטראָגען אין דער פּאָליציי אַנ'אָנקלאַגע געגען אַ געוויסען יונגענמאַן מיט דער פאַמיליע העגריק ראַסקין, וועלכער האָט צוגעזאָגט מיט זיי חתונה צו האָבען, האָט אָנגע־כאַפּט ביי זיי אַלעמען בתור נדן גרעסערע סומעס געלט און אַ פּאָר טעג פאַר דער חופּה פלעגט ער נעלם ווערען.

די פּאָליציי האָט אָנגעהויבען אַרומצוזוכען דעם שווינדלער. אַ לענגערע צייט איז איהם גע־לונגען זיך אויסצובעהאַלטען.

די טעג אָבער איז איינעם פון די געהיים־אַגענטען געלונגען פעסטצושטעלען, אַז ראַסקין בעהאַלט זיך אויס אין ווילנע אין ראַיאָן פון זוועריניעק.

ווי ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען האָט ער דאָרט געהאַט אַ געליבטע, אַ קריסטליכע אַלמנה שוין אין די מיטעלע יאָהרען, ביי וועלכער ער האָט גע־וואוינט.

נעכטען אָוועגד ווען ראַסקין איז אַרויס פון שטוב אין דער בעגלייטונג פון זיין געליבטער איז ער פערהאַלטען געוואָרען.

בעת מעשה האָט ער געמאַכט אַ קאַלטען פּנים און גענומען פאָדערן מען זאָל איהם גלייך בעפריי־ען א. א. וו.

ווען ער האָט אָבער דערהערט וועגען וואָס ס'האַנדעלט זיך האָט ער פערלוירען זיין האָפער־דיקייט און גענומען זיך פערהאַלטען רואיגער.

היינט פריה איז ער קאָנפראָנטירט געוואָרען מיט די בעשווינדעלטע 10 „כלות" און זיי אַלע האָבען דערקענט אין איהם דעם שווינדלער.

זעהענדיג, אַז ער איז דורכגעפאַלען איז זיך ראַסקין מודה געווען אין די שווינדלערייען.

ס'ווערט געפיהרט אַ ווייטערדיגע אויספאָר־שונג ווייל ס'איז פערהאַן אַ השערה, אַז ער האָט נאָך קרבנות אויף דער פּראָווינץ.

דער נדן-כאַפּער זיצט אין לוקישקעס.

יצחק יאַנאַסאָוויטש

די חורבה אין טאָל...

(דערצעהלונג)

— II —

דאָס דערפעל יאַלאָווע.

א געוועהנליך פּוילישע דערפעל, א צעהנדליג נידריגע כאַטקעס מיט שטרויענע, מעך־בעוואַק־סענע דעכער, וואָס זענען צושיט לעם דעם טראַקט וואָס פיהרט קיין פּאָדעמביץ, אָדער גאָר אביסעל ווייטער אינמיטען פעלד. כמעט לעם יעדען הויז אַ גערטענדעל מיט בלומען, אַ ברונעם מיט א הויכען הילצערנעם דראָנג, וואָס גאַפט אין דעם טיף בלויען הימעל אריין. אין יעדען הויף אַ הונט אויף אַ קייט, וואָס רייסט זיך און בילט וויבאַלד ער דערזעהט אַ פרעמדען מענש, א מענגע הינער מיט הענער, קאַטשקעס, גענז און אַפילו טויבען, וואָס מאַכען פול די לופט מיט כלערליי קולות. אינמיטען דאָרף אַ סלופּ צו וועלכען ס'איז צוגע־פעסטיגט א שטיק אייזען, אין וועלכען מען אלאר־מירט אין פאַל פון אַ שרפה, נעבען דעם דאָזיגען סלופּ א הויכער הילצערנער קרייץ צווישען עטליכע גאָר הויכע יאָדלע בוימער. אָט דאָס איז דאָס דערפעל יאַלאָווע.

דאָס הויז אין וועלכען איך וואוין, שטעהט אַביסעל אָן אַ זייט פון דעם פּאָדעמביצער טראַקט. דאָס איינציגע ציגעל־הויז אין גאַנצען דערפעל, וואָס פערמאָגט א פאַפּע־בעדעקטען דאַך, א קליינע וועראַנדע צו דער דאָרפישער גאַס צו, א קליינע וועראַנדע, מיט דינינקע צעמענט־זיילען ביי דער זייט און עטליכע צעמענט־טרעפּלעך, וואָס פיהרען ארויף צו דער וועראַנדע. דאָס דאָזיגע הויז איז לגבי די איבריגע דאָרפישע הייזלעך א גאַנצער פּאַלאַץ.

אַרום הויז, פאָרנט צו דער גאַס צו, א קליין ארומגעצוימט גערטענדעל, עטליכע בעז־בוימלעך, צוויי אַלטע אקאַציען־בוימער און עטליכע רונדע און לענגליכע בייטען בלומען פון כלערליי קאָלירן און ריחות. רעכטס נעבען הויז אַנ'אַלטער סאַד, וואָס געמט ארום דעם הויף אין דריי זייטען, לינקס פון הויף ציהען זיך ווייטער קאָרן־פעלדער, וואָס פערלירען זיך אין בלויען האָריזאָנט. צווישען די יונגע קאָרן־פעלדער לויפט א געל־בורשטין סטעזש־קעלע, וואָס פערלירט זיך אויך זיגזאַגיש־לויפענדיג אין דעם קליינעם נאָדעל־וועלדעל, עטוואָס רעכטס פון די יונגע קאָרן־פעלדער.

דער הויף איז אַ גרויסער פיר עקעדיגער פּלאַץ, רעכטס דער סאָד, קעגענאיבער דעם הויז א גרויסע נייע סטאַדאָלע, וואָס פערציהט זיך אַבי־סעל איג'ם לינקען ווינקעל, נעבען דער סטאַדאָלע לינקס אַ שטאַל פאַר די פערד און בהמות, לעם שטאַל אַ בודע פאַר דעם הונט און פון דאָרט אַ דראָט, וואָס ציהט זיך איבער'ן גאַנצען הויף צום סאָד, אויף דער דראָט איז מיט אַ רינגעלע צוגע־פעסטיגט אַ קייט דאָס גיט די מעגליכקייט דעם הונט צולויפען איבער דעם גאַנצען הויף אין סאָד אריין. אינמיטען הויף א ברונעם מיט אַ הויכען דראָנג צו וועלכען עס איז צוגעפעסטיגט אַ היל־צערנער עמער, לעם דעם ברונעם אַ טויבענשלאַק מיט א הויכען סלופּ, צופיסענס דעם סלופּ אַ היל־צערנע קאָריטע, פאַר די בהמות און פערד.

דער בעלעבאָס מיינער, א מיטעלוואוקסיגער ברייטפּלייציגער פּויער, א מענש אַ פריינדליכער און אַ בערעדעוודיגער. די גרויע האָר, וואָס ליגען פּאַסמע'ארטיג אויף זיין גרויסען קאָפּ געבען איהם צו עטוואָס אַ ביבלישען אויסדרוק. בכלל א מענש אַנ'ערענטליכער, וואָס ווייס און היט די געזעצען פון מיין און דיין. ער טראָגט אַלעמען אפילו יונ־געריע אָקעגען דעם גאָט העלף. ער איז אין דאָרף זעהר בעליבט און פערנעהמט שוין לאַנגע יאָהרען דעם סאָלטיס-אַמט מיט וואָס ער איז אָהן שום ספק זייער שטאָלץ, וואָס דאָס לאָזט זיך זעהן אין דעם זאָרגעוודיגען אויפגעקלעפּטען שילדעל אויף דער פאָדערשטער וואַנט. שוין דעם ערשטען אָוועגט ווייזט ער מיר א מעדאַל. אנ'אַלטען אָפּגעריבענעם מעדאַל פון קייסער ניקאָלאַי'ס צייטען און טאַקע פון יענער צייט אַ פאָטאָגראַפיע, ווי ער איז פאָטאָ־גראַפירט צוזאַמען מיט נאָך עטליכע זעלנער, ערגיץ אין אַ צווייטער רוסישער שטאָט. דעם זעלביגען אָוועגד דערציילט ער מיט אמת'ער בעדויערונג איבער דעם פערשוואונדען פון דער דעמאָלדיגער גוטער צייט, ווען ער האָט געדינט אין רוסישען מיליטער און געשלאָגען זיך אויף די דעמאָלדיגע פראָנטען:

— שוין איינמאָל דאָס געווען א צייטעלע פאַניע — זאָגט ער און שאָקלט דערביי בעדויע־רענדיג מיט דעם גרויסען קאָפּ.

זיין ווייב, די באַלעבאָסטע מיינע איז אַ קליינע פּויערטע, אַ פרומע ביז גאָר, בעהאָנגען מיט כל'ערליי פּאַטשערקעס און קאָרעלען, שטענדיג אַ פערטוכנע, אַ פערנומענע, מיט די הינער, געגז און קאַטשקעס, וואָס גאָדערן אין הויף אַ גאַנצען זומערדיגען טאָג אָדער גראָבען מיט די שנאָבלען און פּיקען אַלץ וואָס עס געפינט זיך נאָר אין הויף, מיט די בהמות, וועלכע דאָס שייגעצעל טרייבט אַלע אינדערפריה אין פעלד אריין און וואָס קערען זיך אום מיטאָג און אָוועגד צייט מיט פולע אייטערס, וואַרטענדיגע מען זאָל זיי אויס־מעלקען. מען זעהט זי די באַלעבאָסטע מיינע קיינמאָל נישט לעדיג געהן, תמיד האָט זי עפּעס וואָס צו טון, תמיד בעשעפטיגט און שווייגענדיג.

קיין קינדער האָבען זיי דאָס פּויערים־פּאָר־פאָלק נישט געהאַט, נאָר ערשט אויף די עלטערע יאָהרען האָבען זיי אַדאָפּטירט אַ מיידעלע פון לערך 7 יאָהר. איצט איז דאָס מיידעלע מאַרישאַ שוין אַלט אַ וואַקסערע צוועלף יאָהר, אַ וועניג ענטוויקעלטע מיט בלויע אויגען און העלע פלאַק־סענע צעפּלעך, אָבער זעהר אַ לוסטיגע און אַ בע־חנ'טע. זי ווערט מיט מיר חבר שוין דעם ערשטען טאָג, צום ערשט נישט דרייסט, אָבער וואָס אַמאָל דרייטער נעמט זי פּלוידערן פון פערשידענע נאַ־רישקייטען, דערצעהלט מיר פערשידענע זאַכען, פערשידענע דאָרפישע אקטועליטעטען, וואָס אַפילו קליינע קינדער ווייסען, זי דערצעהלט שנעל און אָהן אַ סדר אַנרופענדיג נעמען פון פּויערן, פון שקצים און שיקסעס, וועלכע זי מיינט אַז איך קען פּונקט אַזוי ווי זי. זי דערצעהלט פון איהרע חבר'טעס, פון גרויס און קליין, פון די געגז וועל־כע זי פּאַשעט און דערביי ווערט זי אַמאָל פער־טרויליך-ערנסט און אַמאָל שטיפעריש אויפגעלעבט, לאַכענדיג טרייסעלט זי מיט די העלע פלאַקסענע צעפּלעך.

אַ חוץ איהר געפינט זיך נאָך ביי מיין באַ־לעבאָס אַ שייגעצעל פון אַ פינפצעהן יאָהר, תמיד אַ באָוויסער. אַנ'אומגעשוירענער. לויט ווי איך הער האָבען איהם זיינע עלטערן פערדונגען צו מיין באַלעבאָס. ער פיטערט די בהמות אין פעלד און פייפט דערביי אויף אַ הילצערן פייפעלע, וואָס ער אַליין האָט זיך געמאַכט. אָפטמאָל אַז ס'ווערט איס אומעטיק אין פעלד, צעלייגט ער זיך אַ פייער פון צווייגען, וועלכען ער געפינט אין נאָדעל - וועלדעל לרוב. ער לייגט זיך דעמאָלט אויפ'ן בויך און גאַפּט זיך טעמפּ, ווי די קיען, וואָס ער פּאַשעט, אין רויט-גליענדיגען פייער, פון וועלכען אַ בלוי־ווייסליכער רויך קרייזעלט זיך, ווייט ווייט, און פערלירט זיך אויף די טונקעל-גרינע זאַפטיגע פעל־דער אַרום דערפעל.

איך בין שוין דאָ דעם דריטען טאָג און בין אפילו צופרידען, וואָס איך בין דאָ. דאָס דערפעל בכלל אַ רואיקס, ווי אַלע פּוילישע דערפלעך. די מענשען, רוהיגע, ערנטליכע און די אַלטע לייט פון דערפעל זענען אפילו זעהר אינטערעסאַנט. איך בעקום שנעל זייער צוטרוי און פריינדשאַפט. אַזוי למשל, ווער איך גאָר שנעל בעפריינדעט מיט דעם אַלטען יאַן דישקאַ, אַ זיבעציג יעהריגער גרייז, אָבער אַ געזונטער ווי אַ פערציג יעהריגער. ער איבערראַשט מיך מיט זיין קלאָרען גראַדליניגען שכל, מיט זיין ניכטערען קוק אויף דער וועלט און מיט זיין טיפען רעליגיעזען גלויבען. זיבעציג יאָהר איז איהם געוואָרען דעם פּויער מיט די גרויסע פּמעט פריצישע וואָנצעס און ער איז נאָך געזונט, מונטער, כאַראַקטעריסטיש פאַר די מענשען, וואָס האָבען וויניג פערבראַכט אין די גרויסע רויכיגע שטעט, וואָס אָטעמען מיט דער געזונטער, ריינער דאָרפי־שער לופט, אַרבייטען שווער אַ גאַנצען זומערדיגען טאָג און לעבען להיפך דעם שטאָט־מענש, נאָר מיט'ן טאָג, ווייל וויבאַלד דער אָוונט פאַלט צו גייען זיי שלאָפען און שטייען אויף צוזאַמען מיט דעם קלאָרען רויטליכען פרימאָרגען. מיר זיצען אָפט אויף דער פריזבע פאַר זיין כאַטע און שמועסען. עס איבערראַשט דאָס, וואָס ער פערקלאָגט זיך קיינמאָל נישט, איז שטענדיג צופרידען מיט דעם, וואָס ער האָט און אַפילו מיט דעם וואָס ער האָט נישט.

(המשך מאָרגען)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מאנטאג
י"ד
18
תמוז תרצ"ב

יולי

זון-אויפגאנג 3.36
זון-אונטערגאנג 7.47

גרויסע עקספארט-מעגליכקייטן פון לאדזער טעקסטיל-סחורה קיין ארגענטינע

פויליש-ארגענטינישע געזעלשאפט ווערט געגרינדעט אין לאדז

די פויליש-ארגענטינישע האנדעלס-קאמער האט זיך געווענדעט מיט א בריף צו דער לאדזער האנדעלס-קאמער, אין וועלכען ס'ווערט פעסטגעשטעלט, אז ארגענטינע מיט איהר 11 מיליאניגע בעפעלקערונג און איז זיבען מאל אזוי גרויס ווי פוילען, גיט א ברייטע מעגליכקייט אויף אנ'אימפארט פון לאדזער טעקסטיל-סחורה. ביז איצט גייט קיין ארגענטינע א געוויסע עקספארט פון דייטשלאנד, ענגלאנד, טשעכיען, איטאליען און שפאניען.

די פויליש-ארגענטינישע האנדעלס-קאמער, וועט זיך בעמיהען צו מיטארבייט מיט דער לאדזער האנדעלס-קאמער, און דורך איהר פערמיטלונג, וועלען די לאדזער פירמעס, איבערגעגעבען ווערען סאלידע סוחרים פון פערשידענע בראנזשעס.

ווי מ'מיילט מיט, האלט זיך אין לאדז ביים גרינדען א פויליש-ארגענטינישע געזעלשאפט, וועמענס אויפגאבע ס'וועט זיין, צו סובסידירען דעם עקספארט, האבען אנ'אויפזיכט אויף דעם עקספארט קיין ארגענטינע און שטעהען אין קאנטאקט מיט די לאדזער עקספארטערן.

פאסט און טעלעגראף זאל ביליגער ווערען

פון ערשטען אויגוסט אן

די רעגירונג האט זיך איצט ענדליך מודה געווען, אז איהר פאליטיק פון פרעסען פון דער בעפעלקערונג וואס גרעסערע שטייערן פיהרט צו א פערקעהרטען ציל. די מלוכה-הכנסות האלטען אין איין פאלען.

דערווייל האט די רעגירונג זיך גענומען צו ריקציהען אויף איין פראנט פון פאסט אפצאהל. פאראיאהרען, ווען די מלוכה-הכנסות האבען גענומען שטארק פאלען, האט די רעגירונג צווישען אנדערע געהויבען דעם פאסט-טאריף, א בריף קאסט איצט 30 גראשען און א פאסט-קארטעל — 20 גראשען.

די פאסט-הוצאות פאר'ן לעצטען יאהר האט אבער נישט ארויסגעוויזען קיין שום וואוקס. פערקעהרט — זיי זענען בעדייטענד געפאלען. איצט קומען אן א רייה ידיעות, אז דאס מיניסטעריום גרייט זיך ביליגער מאכען דעם פאסט-טאריף: א בריף זאל צוריק קאסטען 25 גראשען און א פאסט-קארטעל — 15 גראשען. דאס זאל געשעהן די נאהענטסטע חדשים.

דאס פאסט-מיניסטעריום נעמט זיך בכלל צו א גרויסער אקציע אויף צו פערגרעסערן די הכנסות פון דער פאסט דער מיניסטער בערנער האט וועגען דעם גערופען א ספעציעלע פרעסע-קאנפערענץ. ער האט דארט דערקלערט, אז ער נעמט זיך איינפיהרען א ביליגען האנדעלס-טאריף. ס'וועלען איינגעפיהרט ווערען אויף דער פאסט א רייה זאכען, וועלכע וועלען מיטווירקען, אז די פרייזען פון פראדוקטען זאלען ביליגער ווערען.

דער מיניסטער האט געגעבען עטליכע ביישפילען:

אין וואלין פערקויפט מען אייער צו 2 גראשען א שטיק (הורט פרייז). אנ'איינצעל איי ביים פוילישען ים-ברעג קאסט 10—15 גראשען. מעהל קאסט אין בידגאשטש 48 גראשען א קילא און אין ווארשע 67 גראשען.

וואס וועט טון דער פאסט-מיניסטער?

ער וועט אראפלאזען 2 דריטעל דעם טאריף פון די אזוי-גערופענע דערנער-פאקעטען, וועלכע די פאסט נעמט אן. איצט קאסט אזא פאקעט פון 10 קילא העכער 6 גילדען. לויט'ן נייעם טאריף (פון ערשטען אויגוסט אן) — וועט עס קאסטען בלויז 2 גילדען. יעדער מענש האט ביז איצט געמעגט שיקען איין פאסט-פאקעט פון 10 קילא און פון ערשטען אויגוסט אן וועט מען מעגען שיקען מעהר פאקעטען. דער חשבון איז אזא: רעכנענדיג דעם נייעם פאסט-טאריף, וועט צוקומען צו יעדען וואלינער איי, למשל, וועלכעס מען וועט שיקען צום פוילישען ים-ברעג 2 גראשען פאסט-הוצאות. אויף א פענסיאנאט, למשל, וועט בעשטעלען אייער ערגיץ אין א וואלינער גוט, וועט עס איהם קאסטען 4 גראשען א שטיק.

בעשלוסען פון שטרייקענדע ארבייטער

דער שטרייק אין דער טריקאטאזשען-בראנזשע פערברייטערט זיך

(2) עהערנעכטען איז אין לאקאל פונ'ם ד. קער-פעראיין אויף נאווראט-גאס, פארגעקומען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון די שטרייקענדע ארבייטער אין דער טריקאטאזש-אינדוסטריע.

נאך די רעפעראטען וועגען דעם צוגאנג פונ'ם שטרייק, האט זיך ענטוויקעלט א ליידענשאפטליכע דיסקוסיע, און ס'איז בעשלאסען געווארען:

ריקויכטלאז אפצוווארפען די פארשלאגען פון בעזונדערע קליינע פאבריקאנטען וועגען שליסען מיט זיי אינדיווידועלע אפמאכען, און אנשטאט דעם בעפולמעכטיגען די פערוואלטונג פון פעראיין צו שליסען קאלעקטיווע אפמאכען מיט דער גאנצער קליינער און מיטעלער אינדוסטריע, און — פון דער צווייטער זייט: מיט דער גרויס-אינדוסטריע.

חוץ מזה האבען די פערזאמעלטע בעשלאסען מיט'ן היינטיגען טאג אראפצונעהמען פון דער ארבייט אלע פאבריקס-מייסטערס, וועלכע ארבייטען נאך עד היום, נישט קוקענדיג אויף דעם פריהער-נאך אנגענומענעם בעשלוס וועגען דעם דאזיגען ענין.

צו דעם צוועק איז אויפ'ן ארט אויסגעוועהלט געווארען א ספעציעלע שטרייק-קאמיסיע, וועלכערס אויפגאבע עס וועט זיין נישט צוצולאזען היינט צו דער ארבייט די מייסטערס, וואס ארבייטען נאר די טריקאטאזש-פאבריקען.

לסוף האבען די פערזאמעלטע בעשלאסען אזוי לאנג אנצוהאלטען מיט'ן שטרייק ביז עס וועט נישט אויסגעקעמפט ווערען דער לוין-טאריף, וואס איז בשעתו אויסגעארבייט געווארען אינ'ם פעראיין בשותפות מיט דער צענטער-קאמיסיע.

דערמיט האט זיך די פערזאמלונג געענדיגט.

פאכאלעק'ס גייסט לעבט...

אנ'אימה איז בעפאלען די קאלישער איינוואוינער

(2) די באנדיטעריי און גזבות אין קאליש נאכ'ן אויפהענגען דעם געפעהרליכען באנדיטען-אנפיהרער פאכאלעק האבען נישט אויפגעהערט.

משמעות, אז ער געהערט צו דער כיתה „גרויסע מענשען", וואס אז זיי שטארבען, בלייבט נאך זייער גייסט לעבען אין דער וועלט...!

אט דערציילט ווידער די פאליציי-כראניק, אז באנדיטען האבען זיך איינגעקריגען אין דעם סאלאניאל-געוועלב פון לייזער ווייס (אויף ליפאווא 15 אין קאליש) און האבען דארט צוגענומען דעם ריכטיגען חורבן, ארויסגעב'ענדיג פאר 2000 זל. סחורה.

מען איז חושד, אז דאס איז א נקמה-אקט פון די שרידי הפליטה פון פאכאלעקס באנדע, וועלכע ווילען זיך אזוי ארום אפרעכענען פאר דעם אומקום פון זייער „קרוין פון קאפ".

אין קאליש קורסירען קלאנגען, אז די מיטגלידער פון פאכאלעקס באנדע, וועלכע זענען נישט געכאפט געווארען דורך דער פאליציי, ווילען זיך נוקם זיין אין די אלע, וואס האבען פארן שטאנדגעריכט שלעכט עדות געזאגט געגען יוזעף פאכאלעק'ן.

סאלידאריטעט פון זגערזשער ארבייטער

ברענגט דערצו, אז ס'ווערט צוריקגעצויגען א לוין-רעדוקציע

(2) דעם 12 יולי איז אין דער שפינעריי פון דער פירמע בערניקער (דאמבראווסקא גאס) אויסגעבראכען א שטרייק, מחמת די פאבריקס-דירעקציע האט דערקלערט די ארבייטער, אז נאכדעם, ווי זיי וועלען אפארבייטען לויטן געזעץ צוויי וואכען, וועלען זיי רעדוצירט ווערען די לוינען אויף 10 פראצענט.

די ארבייטער האבען דעריבער געווארפען די ארבייט, פארמירט א דעמאנסטראציע און זיך בעמיהט צוצוקומען צו דער צווייטער פאבריק פון דערזעלבער פירמע (אויפ'ן רינעק קילינסקיעגא), כדי צו מודיע זיין די דארטיגע ארבייטער וועגען די כוונות פון דער דירעקציע אין דער שפינעריי.

פאליציי האט אבער צוטריבען די דעמאנסטראנטען.

בינו לבינו האבען זיך די ארבייטער פון דער צווייטער פאבריק אויך דערוואוסט וועגען דעם ענין און צוזאמען מיט די ארבייטער פון מייערס פאבריק אויף יאדנע גאס האבען זיי אונטערגענומען א בשותפות'דיגע אקציע נישט צו דערלאזען צו דער לוין-רעדוקציע.

דער פועל-יוצא דערפון איז געווען, אז די אדמיניסטראציע פון בערניקערס-פאבריקען האט צוריקגעצויגען די קינדיגונג. און שוין היינט וועט די ארבייט אין די פאבריקען פארקומען נארמאל.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייגאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10), א. כארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פעטריקאווער 46), מ. עפשטיין (פעטריקאווער 225), ז. גארטשיצקי (פשעיאזד 59), ג. אנטאניעוויטש (פאביאניצער 50).

היינט—אבצייכנונגס-טאג

לטובת דעם הילפס-פעראיין „משמרת החולים"

היינט קומט פאר אין אונזער שטאט אנ'אבצייכנונגס-טאג לטובת דעם הילפס-פעראיין „משמרת החולים".

ס'איז איבריג צו דערמאהנען די פערדינסטען פון דער דערמאהנטער אינסטיטוציע פאר די ליידען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

ס'איז צו האפען, אז דער היינטיגער בלומען-טאג וועט א דורך מיט'ן פערדינטען ערפאלג.

די שטורעמס און שרפות

אין דער לאדזער וואיעוואדזטווע

(2) ווי מיר דערוויסען זיך איצט האבען די לעצטע שטארקע שטורעמס אנגעמאכט שטארקע חורבנות אין דער לאדזער אומגעגענד.

אין א רייה דערפער האבען די דונערן און בליצען גורם געווען צו גרויסע שרפות מיט מענשען-קרבנות.

די האגלען האבען צושעדיגט די תבואות און גערטנער.

אזוי זענען פארגעקומען שרפות אין: טאמאשאוו מאזאוויעצקי, און די דערפער מיעזשין, ראיסקא-דוזשע, זאווואדאוו, ראזשנא, צודקאוו, בארישניץ, קאמיענסק א. א.

די היזקות אין דער דארפס-ווירטשאפט דערגרייכען אין די פיעל הונדערטער טויזענדער זלאטעס.

„משמרת החולים"
נויטיגט זיך אין הילף
העלף מיט און קויף
די אפצייכנונג

זגערזש וויל האבען אנ'אייגענעם שפיטאל

(2) שוין א רייה חדשים, ווי די איינוואוינער פון זגערזש און די דארטיגע פראפעסיאנעלע פעראיינען פיהרען אנ'אקציע פאר'ן אויפבויען אין זגערזש אנ'אייגענעם שטאטישען שפיטאל.

לעצטענס זענען פארגעקומען א רייה פערזאמלונגען, אויף וועלכע עס זענען אנגענומען געווארען ענטשפרעכענדע בעשלוסען, וועלכע זענען פארמולירט געווארען אין א באריכות'דיגען מעמאריאל.

עס ווערט קאטעגאריש געפאדערט, אז די מאסגעבענדע פאקטארען זאלען משפיע זיין אז דארט זאל ווי-אמשנעלסטען אויסגעבויט ווערען א שטאטישער שפיטאל.

לאדזשער שטאט-טעאטער, ציגעל-גאס 27
יודיש דראמאטיש טעאטער אין פוילען
XVII יאר
ווילנער טרופע
דיר. מ. מזאה
לעצטע גאסטשפילן פון זיגמונט טורקאוו
היינט, זונטאג, דעם 17-טן יולי ד. י. 9 אוונט — 10-טער גאסט-אויפטריט פון
זיגמונט טורקאוו
— אין —
„אנכל מאזעס"
3 אקטן מיט פראלאג (6 בילדער) פון שלום אש.
דראמאטיזירט: אידא קאמינסקא. רעזשי: ז. טורקאוו.
בילעטן פון 50 גר. אן צו באקומען אין די שטאט-טעאטער-קאסעס: פון 1 ביז 3 נאכמ. אין באסטעל-קאסע (טראוגוטא 1, קאמעראל-טעאטער), פון 7 אוונט אין שטאט-טעאטער
די נאהענטסטע פרעמיערעס:
פרייטאג, דעם 22-טן ד. ח. „אזעף" פון אל. טאלסטאי און פ. שטשעגאלעוו.
פרייטאג, דעם 29-טן ד. ח. „פרנסה" פון א. גאטעספעלד.

יוד!
קויף היינט
די אפצייכנונג
לטובת דעם הילפס - פעראיין
„משמרת החולים"

א טיכטיגע
קאוויארקע
צו דער קוך
ווערט געזוכט אין דער צוקערניע
"PAVILLON" שטשיעוויטשא 40

פליאזשע-פאנטאזיעס

(כמעט אַלעגאָריש)

במשך פון גאנצען ווינטער איז די זון געלעגען איינגעפאַקט אין איהר פוטער-פעטעל, אַ בעשאַטענע מיט נאַפטאַלין, כדי זי זאָל נישט מאַליג ווערען — ס'איז דאָך אַזאַ אַלטע כּלי, די זון און מ'קען דאָך נישט וויסען, וואָס מיט אַזאַ אַלטן און אָפּגענוצטען חפץ קען געשעהען, במשך אַזאַ לאַנגען און שווערען ווינטער...

אַז עס זענען אָבער אָנגעקומען די שיינע, וואַרימע און לופטיגעטע, האָט דער אין הימעל, וועלכער איז אַ גרויסער באַלעבאָס און פערגעסט קיינמאָל אָן קיינעם נישט, וועלכער שפּייזט אַלע זיינע בעשעפענישען, אָנהויבענדיג פון דעם קלענסטען ווערימעל — און אויסלאָזענדיג אויף דעם גרעסטען אויערוואָרם — דעם מענש, אויך אָן דער איינגעפעקפּלטער זון נישט פערגעסען און האָט איהר אויסגעהאָנגען אויסצולופטערן זיך אויפ'ן הימעל.

איז דאָך בעוואוסט פון דער חכמת הדאָקטאָריע, אַז די לופט מאַכט דיק און ברייט האָט זיך די זון מיישב געווען און האָט אָנגעהויבען אויף די אַלטע יאָהרען קומען צו זיך אין דער גרויס און אין דער פולקייט און מחמת גוטען אויסזעהן, האָט זי אָנגעהויבען צו גלאַנצען, ווי די פליגעל-פעדערן ביי אַ פעטלייביגען און אויסגעפּאַשעטען האָן, אָדער ווי אַ מעשענער ראָנדעל, וועלכען די לייטישע באַלעבאָסטע האָט צום ערשט אָפּגעריבען מיט אַש, דערנאָך איבערגעפּוצט מיט אַמאָר און איהם אויפגעהאָנגען אויפ'ן סאַמעראָדנעם מזרח פון דער קיך, נישט חס ושלום לתשמיש, נאָר לנוי...

איז דעריבער קיין חידוש נישט, וואָס דאָס יאָהר ניינצעהנהונדערט-צוויי-און-דרייסיג איז א יאָר פון היץ, פון זון, פון דאַטשע און פון פליאַזשע.

פליאַזשע, ווילט איהר איז עס א פאַמיליען בעט אַזאַ גרויסער אורחותדיגער אין וועלכען עס ליגט פון דעם זיידען, ביז צו דעם סאַמע יינגסטען יונגסטען אור-אור-אייניקעל... ווילט איהר איז גאָר די פליאַזשע דער גרויסער פאַמיליענטיש, וועלכער איז פאַר אַלעמען געדעקט—פאַר דער גאַנצער גאַנצער קעטער משפחה און יעדער קען דאָרט עסען וואָס זיין האַרץ בעגערט. ווער אַ צווייי דריי הארטע אייער, ווער אַ שטיקעל שבת'דיגען פוטער-קיכען און ווער עס וויל בלויז אַ קאַלטען טרונק... ווילט איהר אָבער דווקא, איז די פליאַזשע גאָר דאָס פאַמיליענבאָד. עס באָדט זיך דאָרט סיי די עלטערבאָבע מיט דער טייערער קופּקע, בעשטאָכענע מיט ציטערשפּילקעס אויפ'ן גרויצן, געשוירענעם קאָפּ, ביז צום יונגסטען אייניקעל.

פאַר מיר אָבער איז די פלאַזשע נישט מער, ווי אַ יאַטקע, אַ גרויסע פּרייַז יאַטקע איז עס, אין וועלכער עס ליגען אויסגעלייגט פערשידענע שטיקער-פליישען. וואָס אייער האַרץ בעגערט נאָר:

— ביטע שיין, ווילט איהר אָקסען-פלייש, גייט זשע, זייט מוחל אַהין דאָרט רעכטס, איהר זעהט דאָרט — אַנ'אָקס האָט זיך צעפּערטעלט און אויסגעלייגט זיך — אַט נעמט און פערנוצט איהם געזונדערהייט! און כדי עס זאָל אויך זיין לייכטער צו טראָגען האָט מען איהם איינגעבונדען אין אַ שוואַרצער פלאַכטע...

רונדערן-פלייש? — אַך מיטן שענסטען כבוד! איר זעהט אָט די דאָרטען די מיט די געשוואָלענע אָדערדיגע פיס? — אמת שוין טאַקע נישט אַזוי פריש, נישט פון היינטיגער שחיטה, אָבער דערפאַר גיבען מיר אָפּ ביליגער, דעם מאָגען וועט איהר זיך חלילה נישט פערדארבען, מיר האָבען ערשט דאָס שטיק פלייש אָפּגעגאָסען, איהר זעהט, עס טראָפט נאָך?

געגזען-פלייש? — מיט'ן שענסטען בזיון! — דאָרט אַ ביסעל זייטיג, איהר זעהט אַ הויט? פּימסענהאָלץ, אמת'דיגע געגזענע, איהר זייט אַ מבין אויף דעם גריף? — אַ גילדען אַ פונט.

אויף קעלבערנס, זייט איהר אַ בעלן? —אויף אַזעלכענע היצען דאַרף דער מאָגען נאָך עפּיס לייכטעס.

— וואָס? איך האָב נישט קיין אינדיקעס? — איהר האָט מיך בעליידיגט פעטער! און יענע דאָרט וואָס בלאָזט זיך און הענגט אַראָב די נאָז, איז קיין אינדיק נישט? — וואָס דען איז עס, אַ הענגעללייכטער?

— קאַטשקעס? אַ געזונד אין אייערע ביינער! און יענע סטאַדע? — קוואַטש, קוואַטש, קוואַטש, וואָס איז עס נישט קיין „קאַטשקעס”?!

— הענער? אָ, ליידער צום גרעסטען בעדויערן! הענער איז זייער אַ טייער אַרטיקעל! אָ ווען איך זאָל האָבען הענער, וואָלט איך אָט די גאַנצע יאַטקע פערצוקערס, איך וואָלט צו יעדע עטליכע פוד פלייש צוגעוואויגען אַ שטיקעל האָן און איך וואָלט געוואָרען אַ ראָטשילד און וואָלט זיך נישט בעדאַרפט מאַטערן דאָ אויף דער פליאַזשע מיט די שטיקער פליישען!..

י. שרהלעם

גוט מארגען!

אַי, ווי גוט!..

אַי, ווי גוט!..

אַ מחיה'דיגע שטאָט, אַ לופטיגע שטאָט, מ'שטופּט זיך און מ'שטויסט זיך נישט, מ'לויפט נישט משוגענערווייז — אַי ווי גוט!

וועגען וועלכער שטאָט רעדט זיך דאָ? — וועגען לאָדז!

יאָ, אין לאָדז איז איצט אַ מחיה. מ'אָטעמט פריי, מ'שטיקט זיך נישט, און מ'שטויסט זיך נישט — אַי, ווי גוט!..

און וועמען האָבען מיר דאָס צו פערדאַנקען? — די ליעטניטשקעס!..

אין די 2 חדשים, וואָס לאָדז גיט אַ שיקארויס עטליכע טויזענד ווייבער אויף די לאָנקעס, און אויף די פליאַזשעס, ווערט לאָדז אַ פרייע, אַ בעקוועהמע, אַ „ראָסקאָשנע” שטאָט.

דער „דעפּטאַק” איז פריי. מ'דאַרף זיך נישט שטויסען. מ'דאַרף נישט היטען די אָטשיסקעס.

דאָס נעמליכע אין פאַרק: איהר דאַרפט נישט אַרומקריכען שעה'ן-לאַנג, די פיס דאַרפען אייך נישט געשוואָלען ווערען, ביז איהר קריגט אַ שפּיצעל פון אַ באַנק — איהר האָט בענק אויף בענק. ווי איהר קומט נאָר אין פאַרק אַריין, געהט מען אייך ענטגעגען, און מ'בעט זיך ביי אייך: — ביטע, זיצט!..

אין די קינאָ'ס, אויב איהר קויפט אַ „גאַמקע”, קענט איהר זיך אוועקזעצען אויף 6 פלעצער עריסטער „זשאָנד”.

אין די טעאַטערן איז גאָר „לופטיג”. אויב ס'קומט שוין יאָ אַ יאָלר, איז דאָס אַ „סלאַמיאַני וודאָוויעץ” מיט אַ „זאַסטעמפּטשינע”...

און אויף די מערק? מ'רייסט נישט די קאַטשקעס פון די הענד. ביי איין קאָפּ פון אַ העכט, שטעהען נישט צעהן ווייבער. ביי איין מאַנדעל אייער פאַרען זיך נישט אַ מנין יודענעס. מ'שלאָגט נישט אין פרייז אַריין. ביי די פויערישע פוהרלעך איז שיטערלעך —

אַי, ווי גוט!..

אב—נעק

וואָס די פרעסע שרייבט וועגען מרים קאַראַלאָווא

„עקספרעס” (וואַרשאַ)

אין צענטראַל-טעאַטער אויף דזשיקע גאַסטראָלירט איצטער אַ טאַלאַנטפולע יודישע אַרטיסטקע — מרים קאַראַלאָווא.

זי ברענט ממש אויף דער ביהנע. זי זינגט, שפּרינגט, טאַנצט, זאָגט וויצען, דערצעהלט גאַנץ בע'חנ'ט אַנעקדאָטען און „נעמט” דעם עולם.

מרים קאַראַלאָווא טרעט אַרויס אין אַנ'אָפּערעטע, וועלכע האָט די מעלה, וואָס זי איז... גאַרנישט. זי האָט נישט קיין שום אינהאַלט, די גאַנצע אָפּערעטע בעשטייט בלויז פון אַ... חלום.

דער מוסר-השכל פון דעם „בעקערס טעכטערל”, אין וועלכער קאַראַלעוואַ טרעט אויף, איז, אַז דאָס לעבען אין אַ קאַבאַרעט איז זעהר נישט גוט, אַז עס איז בעסער צו זיין ביי טאַטע מאַמע און חתונה האָבען מיט אַנ'אַנשטענדיגען חתן. איידער זיין אַ קאַבאַרעט-אַרטיסטקע, אָבער אויך די דאָזיגע טענדענץ איז אַ קוים-זעהעוודיגע. זי איז נישט דער עיקר אין דער אָפּערעטע.

דער עיקר אין דער פּיעסע איז — מרים קאַראַלאָווא. זי אַליין פילט אויס כמעט די גאַנצע פּיעסע מיט איהר זינגען, טאַנצען און שפּיצען.

אין צווייטען אַקט זינגט זי אַ גאַנצע רייה לידער אין פערשידענע שפּראַכען.

אוועקגעפאלען פאר הונגער

(2) נעכטען איז לעם מאַלאָפּאָלסקא 66 אוועקגעפאַלען פאַר הונגער און אויסשעפּונג דער 34 יאָהריגער איגנאַצי מיקולסקי פון לאַנגובעק.

פאָגאָטאָוויע האָט איהם אַנ'אָפּגעשוואַכטען אָפּגעפיהרט אין דעם שפּיטאַל ביי דער שטאָטישער זביאַרניע.

DR. MED. J. ŁUBICZ

כירורג-ארטאפעד

פאַלודביאַווא 9, טעל. 183-17

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער

אייגענע פּראַצאַווניע פון זעלטענע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען ווי: וקלאַדקעס אויף פּלאַטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גאַרטעלען א. אז. וו.

נעהמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

„משמרת החולים”

גיט ארויס הונדערטער מעדיצינען פאַר אָרימע יודישע קראַנקע.

העלפט מיט אין איהר טעטיגקייט

קויפט אַלע די אָפּצייכנונגען.

יודיש טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע”

פערבאַנד-טרופּע פון א.א.פ. אין פּוילען. אָנפיהרונג: א. בעזמאָז.

בעגייסטערונג! ענטוזיאַזם! אַפּלאָדיסמענטען אָהן אַ סוף!

אָוונט-פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

רופט אַרויס די בעריהמטע אָפּערעטען-שויספּילערין

מרים קאַראַלאָווא

מיט איהר גלענצענד שפּילען אין דער פּרעכטיגער קאָמישער אָפּערעטע

דאָס בעקער'ס טעכטערל

אין 3 אַקטען פון קאַראַלאָווא און וואַגשאַל. — רעזשי: קאָמבאַראָוו, וועלכע ווערט היינט, מאָנטאָג ,ווידערהאָלט צום 3-טען מאָל

מיט אָנטייל פון יוגענדליכען ליבהאָבער אַדאָלף טעפּנער.

אַכטונג! אין 2-טען אַקט אין קאַבאַרעט ווערט דורך מאַדאַם קאַראַלאָווא אויסגעפיהרט אַ פּאָפּורי פון אַ רייה אינטערנאַציאָנאַלע לידער און אויך ה' קאַמבאַראָוו פיהרט אויס אַקראָבאַטישע טענץ, וואָס רופען אַרויס בעגייסטערונג.

71)

ר. איזראַעל

דאָס בופעט-מיידעל

א סענסאציאנעל-עראָטישער ראָמאַן פון דער לאַדזער ווירקליכקייט

אין דעם מאָמענט האָט זיך מאַנקע צוריקגעצויגען, זי האָט געמאַכט עטליכע שריט צוריק ביז זי האָט זיך אָנגעלעהנט ביי דער וואַנד.

בעריש האָט זיך אויף אַנ'אמת'ן דערשראָקען:

— וואָס איז דיר געשעהען מאַנקע? וואָס זעהסט דו דאָס אַזעלכעס, אויך דער קראַנקער פראַנקענשטיין האָט זיך אויפגעזעצט אויפ'ן בעט און האָט מיט אַ שטאַרקען בליק אָנגעקוקט מאַנקען.

מאַנקע האָט אויסגעשרעקט די האַנד און כמעט ווי געשריגען:

— איהר זענט פראַנקענשטיין, דיר פראַנקענשטיין ,וועלכער איז פערמשפּט געוואָרען צום טויט...

בעריש איז צוגעשפּרונגען צו איהר און מיט זיין האַנד איהר פערמאַכט דאָס מויל.

— שטיל מאַנקע, בעזין זיך וואָס דו טוסט, וואָס דו רעדסט.

אויך פראַנקענשטיין האָט אַרויפגעלעגט צוויי פינגער אויף זיין מויל און שטילערהייט געזאָגט, ווי אין פיבער.

— למען השם רעדט נישט אַזוי הויך, איהר קענט זיך אומגליקליך מאַכען, מיר איז סיי-ווי-סיי קיין אונטערשיד נישט.

מאַנקע האָט אָבער ווייטער גערעדט אין דער [illegible] אויפרעגונג:

— איצט דערקען איך אייך, איך דערקען אייער פּנים אויך אייער שטים, הגם איך האָב אייך נאָר געזעהען אין טאָג פון אייער פּראָצעס, אַלע האָלטען דאָך אייך פאַר געשטאָרבען, פאַר אויפגעהאָנגען, ווי אַזוי לעבט איהר? וואָס איז מיט אייך געשעהען.

בעריש האָט געשפּילט די ראָל פון דעם העלד, הגם ער האָט זיך נישט געקענט אָריענטירען וואָס דאָ קומט פאָר, צי איז דאָס אַלץ אַ חלום, צי האָט ער פיבער און דאָס אַלץ דוכט זיך איהם נאָר... יעהענפאַלס, האָט ער זיך דערמאָהנט, ווי ער וואָלט זיך געוועזען איינגאַנצען בעהערשט און געזאָגט.

— נאָר רוהיג, נישט אַזוי אויפגערעגט און נישט אַזוי שנעל, אַלץ געלאַסען, אַלץ רוהיג.

מאַנקע האָט זיך פערשטעלט די אויגען מיט די הענד, דער קראַנקער האָט אונרוהיג זיך אַרומגעקוקט איבער דעם האַלב-טונקעלען צימער.

— וואו געפינט ער זיך, וואָס זענען דאָס פאַראַ מענשען, וואָס האָבען איהם דערקענט, פאַרוואָס האַלטען זיי איהם דאָ, פאַרוואָס האָבען זיי זיך אַזוי שטאַרק פעראינטערעסירט מיט זיין גורל

ביסלעכווייז האָבען זיך אָבער אַלע בערוהיגט און מאַנקע איז צוגעשטאַנען צו דעם קראַנקען, אַז ער זאָל דערצעהלען ווי אַזוי ס'איז געשעהען, אַז ער לעבט נאָך.

פראַנקענשטיין האָט נישט פערשטאַנען די פראַגע, ער האָט געוואוסט, אַז ער איז פערמשפּט געוואָרען צום טויט, אָבער וואָס ס'איז ווייטער געשעהען וועגען דעם האָט ער גאָרנישט מעהר בעוואוסט, קיינער האָט מיט איהם פון דעמאָלט קיין וואָרט נישט גערעדט, קיינער האָט איהם גאָרנישט געפרעגט, ער ווייסט נאָר, אַז מ'האָט איהם אַריינגעוואָרפען אַאין דער פינסטערער, עקעלהאַפטער בוידעם-שטוב, וואו ער האָט איינציגווייז אויסגעשפּיגען זיינע לונגען, אייבציגווייז אויסגעהויכט די נשמה, ביז ער האָט בעקומען דאָס געהיימנישפולע בריוועל וועגען דעם, ווי אַזוי ער זאָל ענטלויפען.

— איך ווייס גאָרנישט, גאָרנישט, מיר האָט קיינער גאָרנישט געזאָגט, איך ווייס נאָר, אַז נאָכ'ן אַרויסטראָגען דעם אורטייל אויף מיר, האָט זיך מעהר קיינער נישט אינטערעסירט מיט מיין גורל, איך האָב קיינעם נישט מעהר געזעהען, מיט קיינעם נישט מעהר גערעדט, נישט מיט מיין פרוי, נישט מיט מיינע קינדער, אויך נישט מיט מיינע פריינד, וועלכע איך האָב געלאָזען דאָ אויפ'ן אָרט עטליכע פריינד האָב איך דאָך געהאַט...

בעריש האָט זיך פערטראַכט, ס'איז פאַר איהם נישט געווען קיין ספק, אַז פראַנקענשטיין רעדט אויפריכטיג, אַז דאָס וואָס ער ווייסט דערצעהלט ער און אויב ער דערצעהלט נישט מעהר, ווייס ער נישט מעהר, ער האָט געדאַרפט ביי אימיצען אַנ'עצה פרעגען, כדי ער זאָל וויסען וואָס ווייטער צו טון. ער אַליין מיט זיין [illegible] האָט זיך נישט געקענט קיין עצה געבען מיט דער שווערער אויפגאַבע, וועלכע האָט זיך פאַר איהם געשטעלט. מאַנקע האָט דאָס בעמערקט און זיך צוברייזערט אויף בעריש'ן.

— וואָס שטעהסט דו, וואָס האָסט דו מיט-אַמאָלל אַראָפּגעלאָזען די הענד, ביזט ערשט געווען אַזאַ העלד און איצט ווייסט דו נישט וואָס דו האָסט צו טון.

— זיכער ווייס איך נישט, טאַקע דאָס איז איבער מיינע כּוחות, איך בין אַזוי ווי משוגע און ווייס נישט וואָס איך זאָל אָנהויבען צו טון.

פראַנקענשטיין האָט אויף זיי געקוקט מיט אויגען ווי ביי אַ הונד, וואָס ליגט נעבען די פיס פון זיין בעל-הבית, ער האָט געוואוסט ביז די מענשען וועלען דעצידירען וואָס זיי וועלען מיט איהם טון, ער האָט געקוקט דאָ אויף מאַנקען, דאָ אויף בעריש'ן בעריש האָט זיך סוף-כל-סוף דעצידירט און געזאָגט.

— מעי מוז עפּיס געפינען אַנ'אָרט, וואו איהר זאָלט זיך קענען געפינען, דאָ ביי מיר לאַנג צו בלייבען קען ווערען געפעהרליך.

— גוטע מענשען, ווייסט איהר נישט וואו צו געפינען, איך וויל אייך אָנגעבען דעם אַדרעס און טיילט איהר מיט, וואו איך געפין זיך, זי וועט קומען צו מיר, זי וועט מיך מיטנעהמען, איך וועל אויספּועלן, אַז מ'זאָל מיין פּראָצעס רעווידירען און איך וועל ווערען אַנ'אָרענטליכער מענש, אַזוי ווי איך בין געווען.

— פרעגט זיך נאָר אַזוי האָט מאַנקע געזאָגט, איהר מוזט זיין זעהר פאָרזיכטיג, איהר ריזיקירט זעהר פיל. און ווענדענדיג זיך צו בעריש'ן, האָט זי געזאָגט.

— מיר האָבען אונזער'ס געטון, מעהר קענען מיר גאָרנישט פאַר איהם טון, ער מוז זיך איצט זוכען אַליין אַ וועג, וואו צו געהן און וואָס צו טון.

— גוט איך וועל געהן, האָט פראַנקענשטיין פול מיט האָפנונג געזאָגט, איך וועל וועגען אייך שטענדיג געדענקען, איך וועל אייך קיינמאָל נישט פערגעסען, איך וועל אייך הונדערט מאָל אָפּגעבען די טובה, וואָס איהר האָט מיר געטון. איך וועל אויפזוכען מיין ליבסטע, זיי מיינען זיכער, אַז איך לעב נישט, דעריבער האָבען זיי זיך אויפגעהערט מיט מיר צו פעראינטערעסירען, מיך אידערגעלאָזען אַזוי אויף הפקר...

(פאָרטזעצונג קומט).

קריזיס, שונד און אויסוועג

אַן'אַנקעטע פון „נייעם פאלקסבלאַט" ביי יודישע אַקטיאָרען

אין יודישען טעאַטער — ריכטיגער: מיט'ן יודישען טעאַטער איז איצט זעהר שלעכט.

ס'איז גענוג צו זאָגען, אַז אין ווארשאַ, דעם גרעסטען יודישען קיבוץ, אין אייראָפּאַ האָבען זיך כמעט מיטאַמאָל געשלאָסען אַלע 5 יודישע טעאַטערס, און די אויסזיכטען פון דעם „פאַרמויל" נישט־פערהאַנענעם יודישען טעאַטער אין ווארשא זענען זעהר נישט קיין געהויבענע.

ביי די טעאַטער־טוער און טעאַטער־מענשען הערשט בוכשטעבליך אַן'איכה־שטימונג.

אַזוי איז אין ווארשאַ, און אַזוי איז אויף דער פּראָווינץ.

לאָדז, פערשטעהט זיך, איז אויך נישט קיין יוצא מן הכלל, אָבער אַן'אויסנאַהם איז לאָדז פאָרט, און שוין דערמיט אַליין, וואָס דווקא איצט אין דעם טרוקענסטען און שווערסטען „אוגערקע"־סעזאָן שפּילען 3 טעאַטערס, און לאָדז האָט איצט קאָנצענטרירט אַ גאַנצע רייה גוטע אַקטיאָרען, מ'קאָן זאָגען: „דאָס אייבערשטע פון שטויסעל".

מיר האַלטען דעם קריזיס אין דעם יודישען טעאַטער פאַר איינער פון אונזערע אָנגעווייטאָגסטע און אַקטועלסטע קולטור־דאגות, און מיר האָבען דעריבער אַדורכגעפיהרט אַן'אַנקעטע צווישען אַ גרופּע חשוב'ע און אנערקענטע יודישע טעאַטער־קינסטלער.

די פראַגען זענען געווען וועגען קריזיס, וועגען שונד און וועגען אויסוועג.

היינט ברענגען מיר די תשובות פון די אַקטריסעס: מרים אָרלעסקא, בערטא גערסטען, מרים קאראַלאַווא, קלאראַ סעגאַלאוויטש און שיינע מרים.

די תשובות פון די אַנדערע אַקטיאָרען וועלען מיר ברענגען אַ צווייט מאָל.

מרים אָרלעסקא

— קריזיס אין טעאַטער, מען זאָגט אַזוי אָפּט אַרויס דאָס וואָרט, מעהר גלייכגילטיג אָדער ווייניגער גלייכגילטיג, פאַר אונז קינסטלער — אַ טויט־אורטייל.

ווי זעהט אויס דער געבּרויכער? ער האָט נישט קיין פּנים, ווייזשע קען דאָס טעאַטער האָבען אַ וועג, אַ געמיינזאַמער גלויבען, אַ געמיינזאַמער וועג פעהלט ביי ביידע; ביים טעאַטער און ביים פּובליקום. נישטאָ קיין געגענזייטיגע בעפרוכבערונג, וואָס פיהרט צום בעוואוסטזיניגען, פריידיגען שאַפען ביים קינסטלער, צום אַקטיווען, מיטשאַפענדען, מיט לעבעדען, געניסען ביים פּובליקום.

דאָס טעאַטער — אַ קאַפּריז, אַ פּערוויילונג און קלאָפּט ערגעץ, ־ וואו מיט'ן קאָפּ אין די ווענד אַן'אונרוהיגער גייסט און וויל דורך טעאַטער עפּעס זאָגען און פּרובט דורך טעאַטער אַרויסטרייבען זיין גלויבען, ווערט ער דערשטיקט און צוטרעטען דורכן האַרטען שטיוועל פון לעבען. ער בלייבט אָהן בּוחות און זיין ווערק צופאַלט זיך, ווייל ס'איז נישט און לעבען אויסגעוואַקסען, ווייל ס'איז נישט אין לעבען אריינגעוואַקסען, ווייל ס'איז אַן'אינדיווידועלע שוואונג פון אַן'אינדיווידועלען קינסטלער, וואָס איז נישט אָרגאַניש פערבונדען מיט'ן באָדען, אויף וועלכען ער שטעהט, מיט דער סביבה, פאַר וועלכער ער שאַפט. אַ ביישפּיל איז שילערס הויך־קינסטלערישען פּרוב אין פּוילען. פיסקאַטאָס אין דייטשלאַנד און איינע פון די לעצטע אויפפיהרונגען פון דער ווילנער טרופּע — „שוואַרצער געטא".

וואו אַריין געהן מיר, מיט האָבען אַ גלויבען פערלוירען, קיין בייעם האָבען מיר נישט ערוואָרבען, מיר זענען האַלבע מענשען, מיר זענען אַ דור, וואָס איז פעראורטיילט צום שטאַרבען. מיר שטעהען אויף דער גרעניץ פון צוויי יאָהר־הונדערטער, אויפ'ן ראַנד צווישען טאָג און נאַכט. בין־השמשות פון טעאַטער, ליטעראַטור, פּרעסע, פון אונזער גאַנצען קולטור־וועזען, צי איז פאַרהאַן אַ נאָך גרעסערע אַקציע צי שטעהען מיר שוין פאַר'ן געווינשטען אנפאַנג.

ערציהונג, בילדונג, געזעלשאַפטליך לעבען, פּרעסע, טעאַטער, קינא — אַלץ דאַרף זיין אַרורכגעדרונגען מיט איין געדאַנק: לערנען, לערנען. בויען, בויען און בויען.

דאָס טעאַטער מוז מיט'ן לעבען זיין פערבונדען, פערקניפּט, אויף אַלע אופנים צוזאַמענגעוואַקסען. ווי קען דאָ זיין אַ רייד פון אַ קריזיס? שאַפענדע און מיטשאַפענדע, קינסטלער און צושויער — אייבּס. מען זאָל וויסען צו וועמען מען רעדט, וויסען וואָס פאַראַ פאָדערונגען מען שטעלט, שטעהען פאַר אַ קאָנטראָל פון לעבען, און דאָס טעאַטער זאָל נישט זיין קיין פּריוואַטער ענין, נישט קיין געשעפטס־אונטערנעהמונג, פון מעהר אָדער ווייניגער דערצויגענע מענשען, נאָר אַ זאַך פון גאולה, אַ מלוכה־אינסטיטוציע, צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע קולטור־פּלאַטפאָרמען, אונטער־געאָרדענט איין געדאַנק, איין ציל, ווי עס איז דער פאַל אין סאָוויעט־פערבאַנד. דעריבער זענען 13 יודישע רעגירונגס־טעאַטערען אין רוסלאַנד. ביי אונז ראַנגעלט זיך מיט'ן טויט, איין און איינציגער טעאַטער, ווייל ס'איז געבויט אויף פּריוואַטער אונטערנעהמונג, אויף אינדיווידועלען אידעאַליזם אָהן אַ באָדען, אָהן פּערספּעקטיוו און תקומה.

קלאַרא סעגאַלאָוויטש

— איצ'ם איצטיגען קריזיס פון יודישען טעאַטער, זענען אַ שפּאָר ביסעל שולדיג אונזערע אַקטיאָרען גופא. איז דאָך געוואָרען אַ מאָדע, אין די לעצטע יאָהרען, אַז עס קאָנען נישט שפּילען צוזאַמען עטליכע גוטע אַקטיאָרען. אַ בעסערע, אָדער ערגערע פּיעסע דאַרף דאָך קודם־כל גוט געשפּילט ווערען און אויב עס שפּילען שלעכטע אַקטיאָרען. טאָ, וואו זאָל סערע פאָרשטעלונג, וואָסערע טעאַטער־שפּיל קאָן אַרויסקומען? די מאָדע פון בויען אַ פאָרשטעלונג אויסשליסליך נאָר אויף איין גוטען אַקטיאָר, אָדער אַקטריסע, האָט דערפיהרט צו שלעכטע אויפפיהרונגען, ביז דער עולם, האָט זיך געכאַפּט און געזאָגט: גענוג!

עס זענען שוין געווען ערגערע עקאָנאָמישע צייטען און דער גוטער טעאַטער האָט אַדורכגעבראָכען אַלע שלעכטע עקאָנאָמישע קאָניונקטורען.

שפּילען גוט טעאַטער הייסט ביי מיר, גלויבען אין דעם, וואָס איך שפּיל, גלויבען אין די ווערטער, וואָס איך רעד. דאָס הייסט ביי מיר, שפּילען, ריין טעאַטער.

ביז איצט האָב איך זעלטען געגלויבט אין דעם, וואָס כ'האָב געשפּילט. קודם־כל הערפאַר, וואָס איך האָב זעלטען געשפּילט אין מיין אַמפּלוּאַ. מען דערפיהרט מיך צו שפּילען דראַמאַטישע ראָלען און איך אַליין פיהל זיך געצויגט צו דער קאָמעדיע. איז דאָך אָבער אינ'ם יודישען טעאַטער פאַרהאַן אַזוי ווייניג קאָמעדיע.

איך האָב זיך נאָך נישט געפונען אין מיין אייגענעם איך, אין די אַלע ראָלען, וואָס איך האָב געשפּילט, בלויז אין גאָלדפאַדענס „קוניע לעמעל", האָב איך זיך גוט געפיהלט.

וואָס איז שונד? — אַלץ, וואָס טראָגט אַ שלעכטען גערוך פון דער ביהנע. ערגער איז אָבער מיט'ן ליטעראַרישען שונד, וואָס פיהרט און נאַרט אָפּ, ווי למשל, די אויפפיהרונג פון „קידוש השם". אויף דער פּרעמיערע פון „קידוש השם" האָב איך ערשט רעכט דערפיהלט, וואָס עס הייסט ליטעראַרישער שונד.

שפּילענדיג אַמאָל אין אַ געוועהנליכען שונד־שטיק, האָב איך גאָר שטאַרק דערפון געליטען, נאָר איך בעפרייי זיך איצט אינגאַנצען פון שפּילען אין שונד־שטיק.

אויסזיכטען, פאַר'ן יודישען טעאַטער, זענען פאַרהאַן גוטע. דאָס יודישע טעאַטער האָט די שענסטע אויפגאַבען ביים פאָלק. אין ווארשאַ איז נישט פאַרהאַן קיין גוטער באָדען פאַר אַ גוט יודיש טעאַטער. אַלע פּרובען אויף דעם געביט, האָבען זיך נישט איינגעגעבען. די בעסטע יודישע שוישפּילער, וועלכע האָבען געבראַכט גרויסע קרבנות פאַר אַ גוט יודיש טעאַטער אין וואַרשא, האָבען איצט נישט וואָס צו טון. איך האָב דעם איינדרוק, אַז אין לאָדז איז דער באָדען אַ בעסערער פאַר אַן'ערנסטערן יודישען טעאַטער, אין לאָדז איז מען דרייסטער.

מען מוז נישט שפּילען אינ'ם יודישען טעאַטער דווקא אַ רייגעם יודישען רעפּערטואַר. עס מאַכט נישט אויס, מען מעג אויך נעהמען פון דייטשען, ענגלישען און פראַנצויזישען רעפּערטואַר. דאָס וועט דעם יודישען טעאַטער נישט פערשאַטען.

די טענה פון די יודישע רעזשיסאָרען, אַז עס פעהלט רעפּערטואַר פאַר'ן יודישען טעאַטער, איז נישט בעגרינדעט. דער וועג צום גוטען יודישען טעאַטער, פיהרט דורך אַ געמישטען יודישען און אייראָפּעאישען רעפּערטואַר און דורך גוטען אַנסאַמבּל־שפּיל, וואָס קאָן דערגרייכט ווערען דורך אַ צוזאַמענשפּיל פון גוטע אַקטיאָרען.

שיינע-מרים

— די סיבּות פונ'ם קריזיס אין דעם יודישען טעאַטער זענען אַל־בעקאַנט. און נאָך דעם, ווי עס זענען שוין אַזוי פיל דיאַגנאָזען געשטעלט געוואָרען, און בעת אַלע פעסטשטעלונגען און טענות זענען גערעכטע, קאָן איך מיט מיין בעשיידענער מיינונג בלויז צוגעבען, אַז די עיקר־סיבה איז די, וואָס דאָס יודישע טעאַטער איז שלעכט:

אונזער טעאַטער איז נישט צייטמעסיג, נישט פאַר גאָט און נישט פאַר לייט, נישט אינטערעסאַנט, נישט אַמוזאַנט א. אַז. וו. אָהן אַ שיעור „נישט'ן"..

— וועגען שונד אין טעאַטער?

איך האָב מורא צו דעפינירען און פערשפּרייטען זיך וועגען שונד, וואָס ס'איז פּאָרט עפּעס... וואָס ס'איז כאַטש ערגעץ.

איז אַ טענות, וועג [illegible] אַז אין יודישען טעאַטער הערשט שונד.

אין יודישען טעאַטער קלעפּט זיך גלאַט נישט אַ וואָרט צו אַ וואָרט, און אין שונד איז דאָ פאָרט אַ שטיקעל שכל, אַביסעל לאָגיק.

— די וועגען, וואָס וועלען אַרויספיהרען דאָס יודישע טעאַטער פון קריזיס, זענען, מיט געוויסע אויסנאַהמען, דיזעלבע, וואָס וועלען גילטען פאַר'ן אַלוועלטליכען טעאַטער.

אין דער ערשטער רייה קאָן אָבער שוין פאַר אונז גילטען, אַלס רעטונג, דאָס פערריכטען פון די ספּעציפישע חסרונות (ווייל פולבלוטיגע אַקטיאָרען און אַ פּובליקום האָבען מיר!) וואָס האָבען ביי אונז פריהצייטיג געבראַכט צו דעם איצטיגען קאַטאַסטראָפאַלען צושטאַנד.

בערטא גערסטען

— פאַרוואָס שרעקט מען זיך פאַר'ן קריזיס אין יודישען טעאַטער מעהר ווי למשל פאַר'ן קריזיס אין ענגלישען טעאַטער, אין דייטשען א. אַנד? אין איין ניו־יאָרק זענען פערמאַכט געוואָרען 40 ענגלישע טעאַטערס און די אַמעריקענער שרעקען זיך גאָרנישט, אַז דאָס זאָל בעווייזען, אַז דאָס ענגלישע טעאַטער געהט אונטער.

איך האַלט, אַז מיר לעבען איבער אַן'איבערגאַנגס־צייט פון וועלכען ס'לײדט, נישט בלויז טעאַטער, נאָר די פלאַמען פון קריזיס האָבען אַרומגעכאַפּט אַלע צווייגען פון ווירטשאַפטליכען און קולטורעלען לעבען אין דער וועלט. מיך שרעקט נישט דער קריזיס אין יודישען טעאַטער. איך ווערד אָפּ די מיינונג, וואָס הערשט אין מאַנכע קרייזען, אַז דער יודישער אַקטיאָר, די יודישע טעאַטער־אונטערנעהמער, אָדער אַ הערשענדע הפקרות זענען שולדיג אין קריזיס פון יודישען טעאַטער.

דאָס איז נישט אמת! דער יודישער אַקטיאָר בעציהט זיך ערנסט צום טעאַטער, און שטודירט ראָלען. דער יודישער אַקטיאָר האָט ליב דאָס יודישע טעאַטער. קיין שום אַקטיאָר ביי אַנדערע פעלקער ליבט נישט אַזוי זיין טעאַטער. איז נישט בכוח אַזויפיל צו אָפּפערן פאַר'ן טעאַטער, ווי דער יודישער אַקטיאָר. ביי די אָרימסטע מיטלען, ביי די שווערסטע מעגליכקייטען אַרבייט און שאַפט דער יודישער אַקטיאָר, און האַלט אויס דאָס טעאַטער אויף זיינע פּלייצעס.

וואָס ס'איז שונד? נישטאָ אַזאַ זאַך ווי שונד! לויט מיין מיינונג, איז שונד טאַלאַנטלאָזיגקייט. אַ פּיעסע, געשריבען אָדער געשפּילט פון טאַלאַנטפולע מענשען, קען שוין נישט זיין קיין שונד, וואָס ס'זאָל נישט שפּילען אַ טאַלאַנטפולער אַקטיאָר, קען נישט זיין קיין שונד.

מען זאָגט, אַז מעלאָדראַמעס זענען שונד. ווי אַזוי קען דאָס זיין? אַז בענאַווענטא האָט געשריבען נאָר מעלאָדראַמעס. ד'אַנאַנסיא האָט געשריבען מעלאָדראַמעס. די לעצטע פראַנצויזישע, איטאַליענישע און שפּאַנישע טעאַטראַלע ווערק, זענען געבויט אויף מעלאָדראַמעס, און ווי גאָניאַל האָט שעקספּיר געשריבען מעלאָדראַמעס? מעהר שטאַרבען ווי מ'שטאַרבט אין „ראָמעאָ און יוליא". מ'האַלט לאַנגע שעהנע מאָנאָלאָגען און מ'שטאַרבט....

אונזערע יודישע ליטעראַטען האָבען מורא צו שרייבען מעלאָדראַמען פּשוט דערפאַר — זיי זאָלען נישט ווערען פערשוואונדעט — ווער ס'האָט טאַלאַנט וועט קיין שונד נישט שרייבען. אין מאַריס שוואַרץ ניו־יאָרקער קונסט־טעאַטער, האָט מען געשפּילט „קאַמעליען־דאַמע" און אַנדרעיעווס קאַטאַרינא איוואַנאָווא — אויך מעלאָדראַמעס, נאָר זענען געשפּילט געוואָרען אַזוי פיין, אַזוי ריין און אַזוי טאַלאַנטפול, אַז זיי האָבען איבעראַשט. דאָס בעווייזט, אַז ס'זענען פאַרהאַן גוטע פּיעסען און שלעכטע פּיעסען. גוטע שוישפּילער און שלעכטע שוישפּילער.

וואָס הייסט גוט טעאַטער?

אַן'ערנסטע בעציהונג, גוטע שוישפּילער, אינטעליגענטע און טאַלאַנטפולע.

אין יודישען טעאַטער דאַרף מען שפּילען יודישע פּיעסען. ס'וואָלט זעהר גוט געווען, מ'זאָל אונז געבען אַ רייה פאָלקס־פּיעסען, ווי ביי פּרץ הירשבּיינען. הירשביינס רעפּערטואַר געהער צו דער בליהונגס־צייט פון יודישען טעאַטער. אין די דאָזיגע פאָלקס־שטיק לעבען זיך אויס די יודישע שוישפּילער.

מ'דאַרף נישט פּרובען מאַכען פון יודישען טעאַטער אַ סטודיע, נאָר מ'דאַרף שפּילען! אַריינצייהען אין דעם שפּיל אויך דעם צושויער. ס'דאַרפען זיין קליינע עקספּערימענטאַל־טעאַטערס, אין וועלכע יחודי־סגולה זאָלען דאָרט טון זייער טעאַטער־עבודה. דאָס פאָלק דאַרף האָבען טעאַטער־שפּיל אין ברייטען זין.

אונז פעהלט רעזשי — אין רעזשי זענען מיר אָרים!

מרים קאַראַלאַווא

פרוי מרים קאראַלאָווא בעהויפּטעט, אַז קיין קריזיס אין יודישען טעאַטער איז בכלל נישטאָ.

— דער קריזיס פיהלט זיך נאָר אין מאַטעריעלען זין. אויב מ'האָט געשפּילט טעאַטער, לאָמיר זאָגען, ביי 8 זל. בילעטען ערשטער רייה, שפּילט מען היינט ביי 2 זל. דער יודישער טעאַטער־בעזוכער גיט גערן אַוועק זיינע עטליכע גראָשענס, אויב — אַ פּיעסע געפעלט איהם.

— ס'איז נישטאַ אויך קיין „שונד" אויף דער יודישער ביהנע, אויב אַ פּיעסע ווערט ריין און ציכטיג אַוועקגעשטעלט און די הויפּטראָלען ווערען פערטיילט אין די ריכטיגע הענד.

וואָס שייך אַ בעסערן יודישען טעאַטער, קאָן מען עס דערגרייכען, אויב מיר וועלען האָבען די פּאַסענדע פּיעסען, געשריבען פון ליטעראַטען — פאַכמענער, צוגעפּאַסט צו די ריכטיגע אַנסאַמבּלען. וואו די הויפּטראָלען זאָלען קרעאירט ווערען פון גוטע אַקטיאָרען.

מאַדאַם קאַראַלאַווא לויבט דאָס יודישע טעאַטער־פּובליקום, אַז עס קען זיך אויף ריינע, ציכטיג אַוועקגעשטעלטע פּיעסען.

טעאַטער „סקאלא", שרודמיעסקא 15.

גאַסטשפּילען פון דער וועלט־בערימטער קינסטלערין, שטערן פון ניו־יאָרקער קונסט־טעאַטער

בערטא גערסטען מיט אנטייל פון קלאַרא סעגאַלאָוויטש

היינט, מאָנטאַג, דעם 18־טען יולי, 9 אָוונט

גרויסע סענסאַציאָנעלע פּרעמיערע

מאַדאַם X

קלאַסישע מעלאָדראַמע פון ביסאָן. אין דער הויפּט־ראָלע בערטא גערסטען און פּאָלג. ערשטקלאַסיגען ארטיסטען־אַנסאַמבּל: סעגאַלאָוויטש קלאַרא, באַיסקא פישער, שילער רבקה, ראָזענבלום דבורה, גוזגאַן חבל, בליאַכער שבתי, לאַנדוי שמיאל, מעלניק נחים, סטרוגאַטש יוסף, שריפּטזעצער לייב. טעכנ. לייטער: ק. גוטמאַן. סופליאָר: מ. אייזענבערג. בילעטען אין קאַסע פון 11—1 און 5—9. דאָס טעאַטער איז טעכניש ווענטילירט און ס'איז זעהר קיהל.

מיטוואָך, דעם 20־טען יולי — א. גרויסער רעוויו־פּראָגראַם נ. אָוונט פאַר שטריענע אַלמנס!

היינט פּרעמיערע אין „סקאלא" טעאַטער

שוין די דריטע פּרעמיערע ווערט געגעבען אין „סקאלא" טעאַטער.

„מאַדאַם X" איז געשפּילט געוואָרען דורך מאַלווינא לאָבעל, דורך דער מוטער אסתר רחל קאַמינסקא ע"ה און איצט וועט לאָדז האָבען א מעגליכקייט זעהען די קינסטלערין בערטא גערסטען אין דער הויפּטראָלע.

מען דאַרף האָפען, אַז אַלע ליעהאָבער פון בעסערען טעאַטער, וועלען בעזוכען היינט די הערליכע פאָרשטעלונג.

מרים קאַראַלאַווא אין „בעקערס טעכטערל"

די אויסגעצייכנטע אָפּערעטען־שוישפּילערין מרים קאַראַלאַווא. וועלכע האָט זיך אַזוי בעליבט געמאַכט ביים לאָדזער פּובליקום אין פילהאַרמאָניע מיט איהר „מלפה'לע" האָט יעצט כ.יט דעם „בעקער'ס טעכטער'ל" נאָך מעהר אויסגענומען.

אין צווייטען אַקט פיהרט אויס פרוי קאַראַ־לאַווא אין 10 שפּראַכען פערשידענע לידער און טענץ אוי. דער פענאָמענאַלער טענצער ה' קאַמ־באַראָוו ווייזט פּשוט וואונדער מיט זיינע אקראָבאַטישע טענץ, וואָס רופען ארויס דונערנדע אפּלאָדיסמענטן.

היינט ווערט די קאָמישע אָפּערעטע „דעם בעקער'ס טעכטער'ל" געגעבען צום דריטען מאָל. די פּרייזען זענען פון 50 גר.

פון דער ווילנער טרופּע

די וואָך פערענדיגט זיגמונט טורקאָוו זיינע גאַסטשפּילען און פערלאָזט לאָדז.

דאָס אָרט פון „אַנקל מאָזעס" אַלס צווייטע פּרעמיערע פערנעמט די פּיעסע אוטף פון אַל. טאָלסטאָי און ס. שטשעגאָלעוו.

צו די ווילנער קומט פון אַמעריקא יוסף בולאָוו און זיין פרוי ליבע קאַדיסאָן.

Dr. med.

D. ROZENCWAJG

האָט זיך איבערצויגען אויף

16 Narutowicza 16

(Piłsudskiego 76)

Telefon 128-74.

נעהמט אָן פון 9-10 פריה און פון 6-7 אָוונד

Starszy Felczer

L. Tajchner

אלטשטאדט 12 טעל. 165-72

בעזיצט א 23-יעהריגע שפיטאל-פראקטיק
אין ווארשא און אין לאדז.
נעהמט אן קראנקע פון אלע ספעציאליטעטען
א גאנצען טאג.
פאר ארימע אויפנאהם פון 8–10 פריה נור 1 זל.
פאקעז-שטעלן מיט פרישע קראוויאנקע
און גיט ארויס בעשייניגונגען.

ציצעס — פאר גראמישע אנשטאלטען דרוק גרייען און מעדלאגען עמפפעהלט

די איינציגע אידישע צינקאגראפיע אין לאדז

104 — פיאטרקאווער 104

„גצלוקס" — טעל.: 241-24

א לאנגיעהריגער
מיליטער-בעאמטער
שרייבט ערלעדיגט אין אלע מיליטער-זאכען
ספעציאליסט אין שרייבען פון ביטעס פאר
איינציגע שפייזערס

מאז

פעטריקאווער 10

קליינע אנאנסען
1 זלאטי
פאר א אנאנס ביז 15 ווערטער

פרייע פאסטענס

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע טריקא-
גייהערין. קאמיענא 2, פראנט, צווייטען שטאק,
וואוינונג 12. 4355

א לערן-יונגעל צו טריקאטאוש (סוויטערס)
באלד געצאהלט, קען זיך מעלדען אין דער טוויטער-
פאבריק פיעטריקאווער 112, טיר 20. 4366

מ'זוכט ארבייט

אנ'אנשטענדיגער און סאלידער יונגערמאן
און טיכטיגער מיטארבייטער, וואס שטעלט זיך נישט
אפ פאר קיין ארבייט, זוכט בעשעפטיגונג ביי וואס
ס'זאל נישט זיין ביי ארבייט אדער געשעפט געגען
קליינעם געהאלט. אפערטען אין אדמ. סוב. „געהילף"

א יונגע פרוי, וועלכע קען גוט קאכען, זוכט
א פאסטען. באזארנא 2, הארוויטש. 4357

קויף און פערקויף

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א גארדעראבע-
שאנק פאסט ניי, ווי אויך א רענדער-מאשין 3 צי-
לינדערס 156, 120 און 144 נאדלען. צו ערפאהרן
פולנאצנא 14, 2-טער טויער, וו. 67. 4264

א פרישע ספר-תורה פון 26 צאל, אין גוטען
צושטאנד, פרייזווירדיג צו פערקויפען. צו ערפאהרן
ביי קושער, זאקאנטנא 36 פון 8–12 בייטאג.

לאקאלען

א פריזיר-אנשטאלט איז צוליב אברייזע ביליג
צו פערקויפען. צו ערפאהרען קאמיענא 6, אין
פריזיר-אנשטאלט. 4360

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר 2 אנ-
שטענדיגע יונגעלייט איז אבציגעבען. צו ערפאהרען
פאמארסקא 14, קווער אפיצינע, 2 שט. לאסקי.

קויפט ביי אונזער אנאנסען-געבער

URODONAL
CHATELAINA

Zwalcza reumatyzm podagrę piasek sklerozę

czyści nerki oczysz. wątrobę i stawy, łagodzi arterje i zwalcza otyłość

Do nabycia we wszystkich aptekach i skł. apt.
Przedstawicielstwo ul. Fredry 4 Warszawa

„SANATO"
בירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט
אגראראווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
גינעקאלאגיש-וועכנעריז-
אבטיילונג
ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד.
רייטלער-סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאכאוו
כירורגישע אבטיילונג ד"ר מעד. מ. סאנטאר.

שייטלען
— מיט —
פאריזער שרינדען
ווי אויך
פערטיגע שייטלען
ווערצן ערשטקלאסיג אין
רעעלער אויסגעארבייט
און אנדולאציע
צו ביליגע פרייזען
ביי קערש,
סקווערא 15.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און
אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס
פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע
קאליקעס איז גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל
דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס
אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי
ווי א וואסער-קאפ און עס פאלט אריין
אין דעם פיס און דער קראנקער איז
אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייטע
קישקעס ווערט ער בראנדיג און
שטערבליך. ספעציעל געלערנט היילן
באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך
גרויסע פראפעסארן מיט מיינע בע-
האנדלונג און פון דייטשע פראפעסאר

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבע-
דינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע איניווערזיטעטס-
פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש, פראפ. ד"ר י. מאריש-
לער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מען נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם גרויסען ספעציאליסט
ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10
פאר זיין גענצליך אויסקורירען מיך פון א שווערער ברוך-קראנקהייט.
היינט פיהל איך מיך גענצליך געזונד.
א קראהן, רב.

ריטשניצע
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
17 זגיערזשער 17,
טעלעפאן 116-33
ס'נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטע
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק, ד"ר יוסטמאן,
ד"ר מ. קאנטאר, ד"ר ציענע, ד"ר רא-
קאווסקי, ד"ר ראזענצווייג, ד"ר רוזשא-
נער, ד"ר ווינבערג, ד"ר סטופעל.
צאהן-ארצט גראדזיענטשיק-קאראשיאווא
ווי אויך וויזיטען אין שטאט.
רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטערמיע,
עלעקטריזאציע און ערצטליכע אנאליזען.

א הייל-אנשטאלט
פאר אוירען, נאז, האלז
און אטעם-קראנקהייטען
פון Dr. Z. RAKOWSKI
אין בעלמי (הינטער לאדז)
נעהמט אן אגמעלדונגען אויף צו זיין און אפעראציע,
הילף. — פיזיקאלישע היילונג, הייל-בעדער, זון-לופט,
בעדער, הייל- און אטעם-גימנאסטיק.
צו ערפאהרען אויפ'ן ארט אדער 11 ליסטאפאד 9
טעל. 127-81 1868

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72
נעהמט אן פון $2_{1/2}$ – 4 און פון 7 – 8 אווענד

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-
קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען

— די —
בעוואוסטע פעלד-בעטן
„Palma-Patent"

Palma-Patent

וואס זענען בעקאנט מיט זייער פראקטישקייט און דויערהאפטיגקייט
מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר
ווי אויך לעזשאקעס, פעלד-בעטלעך און פעלד-בענקלעך
מאטראצען געבעטע שאטקאוו, קאנאדיסקע
קאזעטקעס, טאפטשאנעס
בעקומט מען נור אין דער בעקאנטער פאבריק
לאדז, פולנאצנא 24, טעל. 113-85.
הורט — דעטייל

יעדער איינציגער
האט זיך אי-
בערציינט,
אז פאר
מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען אז"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט
מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

SANATORJUM „PALACE"
פאר דערוואקסענע און קינדער
אין בעלמי (הינטער לאדז)
נעמט אן אלערארט קראנקע און רעקאנוואלעסצענטן.
אויפזיכט פון דאקטוירים-ספעציאליסטען.
הייל-בעדער. טעראסען צו זון-לופט-בעדער. ווערענדעס פאר
לעזשאקעס. הייל- און אטעם-גימנאסטיק. טעניס-שפיל און
אנדערע פערגניגונגען. — לויפענד וואסער אין די צימערן,
שעהנע געגענד אין סאסנאווע וואלד.
אידעאלע אברוה-בעדינגונגען.
Dyrektor
Dr. RAKOWSKI. 3057

Dr. med.
REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אווענד
זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-
און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אן פון 5–7 אווענד און פון 8–9 אווענד,
זונטאג פון 10–1.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פרייזען.

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע
גרויסער אויסוואהל
שפאצירוואגענס

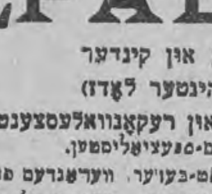

אייזען - ניסעל-
בעטען
מאטראצען
ספרענזינאווע „Patent"
ווילשלמאטשקעס אמעריקאנער
צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL", Łódź
Piotrkowska 73 (אין הויף)

אנאנסען-פרייז
פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 טעקסט
אין טעקסט—40 . . . . . 60— 4
נאכ'ן טעקסט—12 . . . . . 18— 8
ביי פערלאנגען אין לאדז — 5 זל. א חודש. מיט . . . 100 . . . 10— גר. 8 מאל

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Bramtowski i D. Zilberberg. — Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman